

GELENEKTEN GELECEĞE: SAINT MICHEL FRANSIZ LİSESİ

Evrim ŞENCAN*

Öz

Bu çalışma 1886’da kurulan Saint Michel Fransız Lisesinin tarihçesi ve kendine has eğitim sistemini içermektedir. Hazırladığı eğitim programıyla “insan inşa etmeyi” amaçlayan Lasalyen eğitim sisteminin öncülerinden olan lisenin tarihi, arşiv belgelerinin ışığında ilk kez bu denli ayrıntılı kaleme alınmıştır. Yıllar içinde değişen müfredat analiz edilerek verilen dersler ve bu derslerin değişim ve gelişimleri tespit edilmiş ve tabloyla okunabilir hale getirilmiştir. Lisenin bir erkek okulu olarak açılması sebebiyle okula kaydolan ilk kız öğrenci; yine yabancı okulların Osmanlı döneminde bir süre Türklere yasak olması sebebiyle okula kaydolan ilk Türk öğrenci bu çalışmayla ortaya çıkarılmıştır. Sainte Jeanne d’Arc Lisesi ve Saint Michel Lisesinin güçlerinin birleşimi, başarıyı bir adım ileri taşımış ve 1936-1937 eğitim öğretim yılından itibaren okul St. Michel Fransız Lisesi adıyla “eğitimli ve dünyayı kavrayabilen insan” yetiştirmeye devam etmiştir. Okul yönetiminin, mevcut hükümetlerin eğitim politikalarına uymasıyla kapıları hiç kapanmayan lise, Lasalyen eğitim sisteminden de ödün vermediği için kalitesini günümüze kadar korumayı başarmıştır. Kurucularının din adamı olmasına rağmen okulun Türk coğrafyasındaki ilk laik ve karma Fransız lisesi olması, onu diğer Fransız liselerinden ayırmaktadır. Özetle okul, kendini gelenekten geleceğe, Osmanlı’dan Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına kadar taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: *St. Michel Lisesi, Yabancı Okullar, Lasalyen Eğitim Sistemi, Eğitim Tarihi, Fransız Okulları.*

Abstract

From Tradition to The Future: Saint Michel French High School

This study includes the history of Saint Michel French High School, founded in 1886, and its unique education system. The history of the high school, which was one of the pioneers of the Lasallian education system aiming to “build human beings” with its educational program, has been written in such detail for the first time in the light of archival documents. By analysing the changing curriculum over the years, the courses offered, and the changes and developments of these courses have been identified and made readable with tables. Since the high school was opened as a boys' school, the first female student registered in the school and the first Turkish

* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.
E-posta: elifevrim@baskent.edu.tr ORCID: 0000-0002-9807-1338
(Makale Gönderim Tarihi: 02.05.2025 - Makale Kabul Tarihi: 24.07.2025)

student registered in the school since foreign schools were forbidden to Turks during the Ottoman period were also identified. The union of the strengths of Sainte Jeanne d'Arc High School and Saint Michel High School carried the success forward and the school continued to raise “educated people who can comprehend the world” under the name of St. Michel French High School as of the 1936-1937 academic year. The high school, whose doors were never closed due to the school administration's compliance with the education policies of the current governments, has managed to maintain its quality until today as it has not compromised on the Lasallian education system. Although its founders were priests, the fact that the school was the first secular and mixed French high school in the Turkish geography distinguishes it from other French high schools. In sum, the school has carried itself from tradition to the future, from the Ottoman Empire to the second century of the Republic.

Key Words: *St. Michel High School, Foreign Schools, Lasallian Education System, History of Education, French Schools.*

Giriş

Osmanlı Devleti, üç kıtaya yayılmış büyük bir imparatorlukken, globalleşme sürecini belirleyen temel faktörlerden biri olan Fransız İhtilalinin (1789) getirileriyle 18. yüzyılda kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümlerle karşı karşıya kalarak 19. yüzyılda bir çözülme dönemine girdi. Bu dönemin sonunda çıkan Dünya Savaşıyla (1914-1918) imparatorluk çöküşe sürüklendi ve yıkıldı. Bu yıkımın ardından, Atatürk önderliğinde Türk milleti, Millî Mücadeleyle dört yıllık bir ölüm kalım savaşı verdi ve 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti, yepyeni bir ulus devlet olarak sahneye çıktı. Cumhuriyet ilân edildiğinde ardı ardına devrimler yapılırken Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk döneminde (1923-1938) adeta sıkıştırılmış bir rönesans devresine girdi.

Bu çalışma, 1886 yılında kurulduğunda Osmanlı'nın yenileşme çabalarına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin devrimler sürecine tanıklık etmiş ve etmekte olan en prestijli ve en köklü eğitim kurumlarından biri olan Saint Michel Fransız Lisesinin tarihçesi, müfredatı ve eğitim sistemini içermektedir ve St. Michel Lisesi ile ilgili arşive dayalı bu denli kapsamlı bir çalışma ilk kez yapılmıştır. Belgelerin analizi sonucunda tespit edilen; okulda gerek Osmanlı gerek Cumhuriyet dönemindeki eğitim politikalarına uyulduğu, bununla beraber geleneksel sistemin yıllar içinde hiç bozulmadan günümüze taşındığı ve çağdaş bir okul olarak eğitim öğretime devam edildiğidir. Diğer bir ifadeyle St. Michel, geleneksel yapısını güncelle uyumlayarak kapılarını hiç kapatmadan eğitim öğretime devam etmiş, Türk coğrafyasındaki ilk laik ve ilk karma Fransız okulu olarak diğerlerine öncü olmuştur.¹

¹ Bu çalışmada St. Michel Lisesiyle ilgili tüm bilgiler aksi zikredilmedikçe 12.12.2022-16.12.2022 tarihleri arasında çalıştığım İstanbul Şişli'deki St. Michel Fransız Lisesi binasındaki okul arşivinden edinilen belgelerden elde edilen verilerin ışığında yazılmıştır. Okul müdürü Sayın Jean-Michel Ducrot'ya, Müdür Başyardımcısı Ayla Ağırbaş'a, arşivdeki samimi yardımları ve içten dostlukları için Melida Çetinoğlu ve Aslin Akgün'e, Alev Aksu'ya, Beyhan

St. Michel'in Kurulduğu 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu²

Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyılda bir reform sürecine girmiş ve I. Dünya Savaşına kadar bu sürecini devam ettirmişti. Reformist sultanların ilklerinden olan 3. Selim, Fransız İhtilaliyle (1789) aynı yılda tahta çıkmıştı. İhtilalin ilkelerinden eşitlik Tanzimat'la, özgürlük Yeni Osmanlılarla, kardeşlik ise Jön Türklerle Osmanlıya kazandırıldı. Bu üç ilkenin kaçınılmaz sonucu olan milliyetçilik ise, Osmanlı coğrafyasındaki ayaklanmalarla kendini gösterdi. Bu gelişmeler, devleti ayakta tutabilmek için başlatılan reformlar sürecini hızlandırdı. Ancak ülke, yeniden yapılanırken hızlı bir değişim, dönüşüm ve çözülme dönemine girdi.

İhtilal fikirleri ülkedeki gayrimüslim tebaada isyanlara yol açarken, bu isyanları durdurmak isteyen Osmanlı, daha yüzyılın ilk yarısı bitmeden hızlıca toprak kaybetmeye ve ekonomik sahada çöküşe sürüklenmeye başladı. Bu çöküşten kurtulmaya çalışırken, batılı modeller etrafında siyasi, sosyal ve kültürel açıdan değişimlere kapılarını açtı. Diğer bir ifadeyle, reformlar, batılılaşmaya döndü. 3. Selim'in ardından 2. Mahmut (1808-1839) ve Abdülmecid (1839-1861), ülkeyi batılılaşma temelinde ve Fransız İhtilalinin idealleriyle biçimlendirmeye başlamıştı. Ancak ardı ardına gelen savaşlar, başta Kırım Harbi (1853-1856) olmak üzere, ülkeyi iyice batıya bağımlı hale getirdi. Kırım Harbi'nin hemen ardından ilan edilen Islahat Fermanı (1856) ve 1876 yılında ilk parlamentonun açılışına, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşının (93 Harbi) eklemlenmesiyle durum beklenenin tersine döndü. Bu durumun değerlendirmesiyle o dönemde tahtta olan 2. Abdülhamit (1876-1909), eğitim alanında reformlara yöneldi. Onun döneminde açılan okullarda yetişenlerin bir kısmı, Jön Türkler, onun istibdatını sona erdiren kişiler oldular. Jön Türklerin bu yükselen seslerini ise Balkan (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918) susturdu. İşte St. Michel Fransız Okulu, 1886'da 2. Abdülhamit döneminde böyle bir atmosferde kuruldu.

19. yüzyıl sosyal ve kültürel modernleşmenin tamamlayıcısı, eğitim alanındaki reformlardı. Zira, Enderun ve mahalle mektepleri gibi kadim eğitim kurumları Osmanlı toplumunun ihtiyaçlarına artık cevap veremiyordu.

Zengin'e, Mezunlar Derneği Başkanı Budak Özeler'e ve metinde adı geçen röportaj yaptığım tüm okul öğretmenlerine, ismini zikredemediğim ve "St. Michel sadece bir okul değildir, bir yuvadır" ortamını bana derinden hissettiren tüm okul personeline teşekkürü borç bilirim. St. Michel ailesinin içten ve samimi yardımları olmasaydı bu araştırma yazısı kaleme alınamazdı. İlaveten, bu çalışma, 2022 yılında İstanbul'daki yabancı okulları kapsayan bir kitap bölümü için talep üzerine hazırlanmıştır. Kitabın yayımlanmaması sebebiyle, yetkililere bilgi verilerek ve onay alınarak çalışma gözden geçirilerek akademik makale formatıyla mevcut şeklini almıştır.

² Bu bölüm şu eserlerden derlenmiştir: Şencan 2019, s. 19-27; Şencan Gürtunca 2017, s. 71-100.

İmparatorluk hızla toprak kaybetmeye başladığından eğitim alanındaki reformlarda öncelik askeri okullara verildi. Tanzimatla beraber (1838) sivil eğitimde de yenileşme başladı. Islahat Fermanı (1856) ise eğitimle ilgili önemli maddeler içerirken, dinî cemaatlerin kendi okullarını kurabileceğini de yasalaştırıyordu. Böylece Osmanlı coğrafyasında azınlık ve yabancı okulların sayıları hızla artmaya başladı.³ Sırayla Fransız, İngiliz ve Amerikan okullarının açılmasıyla, ülkedeki Müslüman ve gayrimüslim halk arasındaki eğitim dengesi bozuldu. Bu durum Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) ile (1868) dengelenmeye çalışılsa da eşitlik tam sağlanamadı.

Eğitim sisteminin düzene girmesi için 1857 yılında açılan Maarif-i Umumiye Nezaretinin ardından, 1869 yılında ilk kapsamlı eğitim tüzüğü hazırlandı: *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*.⁴ Nizamnamenin 129. maddesi yabancı okulları ilgilendiriyordu. Bu maddeye dayanarak dönemin yabancı okullarının, dolayısıyla St. Michel'in, müfredatı incelenerek okullara kanuna uygun öğretmenler atanmaya başlanırken, diğer yandan bu okullara sınırlandırmalar getiriliyordu. Ruhsat zorunluluğu, ders programlarının Osmanlı maarif idaresine uygunluğu, ders kitaplarının denetlenmesi ve diplomalı öğretmen mecburiyeti bu nizamnameyle gelmiş; Müslümanların ise bu okullara gitmesi yasaklanmıştı. Nizamname, 1914'e kadar yürürlükte kalacaktı. Ancak, bu arada, 1876'da Kanun-i Esasi yürürlüğe girdi. Osmanlı'nın bu ilk anayasasının 15. ve 16. maddeleri ile eğitimle ilgili yeni uygulamalar yasalaştı. Eğitim, devlet kontrolünde olacaktı ve her Osmanlı vatandaşı genel ve özel eğitim alabilecekti.⁵ Bu, anayasa güvencesinde Müslümanların yabancı okullara kaydolabileceği anlamına geliyordu. 20. yüzyıla gelindiğinde 1915 Mekatib-i Hususiye Talimatnamesiyle yabancı okullarda Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin okutulması zorunluluğunu getirildi. Cumhuriyet'le birlikte 1924,

³ Azınlık okulları ve yabancı okullar farklı kavramlardır. Azınlık okulları Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslimlerin, yabancı okullar ise Osmanlı vatandaşı olmayan yabancıların kapitülasyon hakkından yararlanarak açtığı okullardır.

⁴ Genel Eğitim Tüzüğü.

⁵ 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre okullar; umumi (genel) ve hususi (özel) olarak ikiye ayrılmıştı. Azınlık okulları ve yabancı okullar ise "hususî" okul kapsamındaydı. 1876 Anayasasının 15. maddesi "Emri tedris serbesttir. Muayyen olan kanuna tebaiyet şartile her Osmanlı umumi ve hususi tadrise mezundur," derken; 16. Maddesi, "Bilcümle mektepler Devletin tahtı nezaretindedir. Tebaai osmaniyeinin terbiyesi bir siyakı ittihat ve intizam üzere olmak için iktiza eden esbaba teşebbüs olunacak ve mileli muhtelifenin umuru itikadiyelerine müteallik olan usulü talimiyeye hâlel getirilmeyecektir," diyordu. Somel 2010, s. 215-335. Bu bağlamda, "hususî tedris" ile yabancı okulların kastedildiği açıktır.

1925-1926 ve 1935 yıllarındaki düzenlemelerle yabancı okullar denetim altına alınacaktı.⁶

1876'da Müslüman öğrencilerin yabancı okullara kabulü, eğitim eşitliği açısından önem arz etmekteydi. Zira yabancı okullar meslek adamı yetiştiriyor ve yabancı dil öğretiyordu. İlaveten, pozitif bilimleri müfredatına eklemişti. Disiplinden ve mükâfat-ceza sisteminden hiç taviz vermiyordu. Bir öğrenci ders çalışmadığı, ödev yapmadığı ve derslerini dinlemediğinde bu durum dilekçeyle veliye bildirilirdi.⁷ Adabı muaşeret (St. Michel müfredatındaki adıyla “hal-ü hareket”) ve jimnastik dersleri yabancı okulların, ruh ve bedeni eş zamanlı geliştiren programının mihenk taşlarıydı.

Reform dönemi haliyle başta İstanbul olmak üzere Osmanlı'nın sosyal ve kültürel hayatını da etkilemişti. Ekonomik canlılığı elinde tutan gayrimüslim tüccarların yaşadığı ve aynı zamanda elçiliklerin, bankaların, kafelerin bulunduğu semt olan Pera (Beyoğlu), sosyal hayatın ilk değişimlerinin tohumlarının atıldığı ve çiçeklerinin açtığı yer oldu. Pera, St. Michel'in ilk kurulduğu yerd. Başkentte yeni bir yaşam tarzı yaygınlaşırken Fransız kültürü örnek alınıyor; günlük hayattaki bu değişim, yeni ihtiyaçları doğuruyordu. Bu ihtiyacı karşılayacaklar ise verdiği eğitim gereği ancak yabancı okullarda yetişiyordu.

Osmanlı coğrafyasında açılan ilk yabancı okullar Katolik Fransızlara aitti ve bunun çeşitli sebepleri vardı. İhtilalin etkileri, diploması dilinin ve yabancı diller arasında en sık öğretilenin Fransızca oluşu, okullarının parlamasına vesile olacaktı. Ancak ilk olmalarının en önemli sebebi kapitülasyonlardı. 1569, 1604, 1673 ve 1740 kapitülasyonlarıyla Fransa, Osmanlı ülkesindeki Katoliklerin koruyuculuğu görevini almıştı. Fransız misyonerler beş Cizvit rahiple Kanuni döneminde (1583) Osmanlı ülkesine gelerek, Galata St. Benoit manastır ve kilisesine yerleşerek, hemen yanında ilk eğitim kurumlarını açmışlardı. Bu okulun diğer kilise okullarından bir farkı vardı. Fransızca, matematik, eski Grekçe, Latince ve serbest sanat eğitimi veriyorlardı. Üstelik Katolik olmayanları da kabul ediyorlardı. Bu okulun açılışından yaklaşık 40 yıl sonra, Fransızlar ve Osmanlılar arasındaki ekonomik ve politik yakınlaşmalar sebebiyle, Fransız okullarının sayıları hızla artmaya başladı. Fransa devleti siyasi koruma sebebiyle doğrudan okul açmıyor, ama destekliyordu. Bu sebeple okullar genellikle tarikatlar, dinî topluluklar veya misyonerlerce açılırdı. Diğer bir ifadeyle, Fransız okullarının kökeni dindi. Kurucuları ve öğretmenleri, bağlı olduğu topluluğun kurallarına göre hareket ederdi. Bu topluluğun erkek

⁶ *Azınlık ve Yabancı Okullarının Genel Denetiminde Göz Önünde Bulundurulacak Esaslar*, Yayın No: 33, Milli Eğitim Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara, 1994.

⁷ Arşivdeki öğrenci dosyalarında bu hususunu içeren dilekçelere rastlanmıştır.

üyelerine *frère*, kadın üyelerine *soeur* denirdi.⁸ Frère veya soeurlerin okul açmalarındaki temel amaç, Osmanlı ülkesindeki gayrimüslim topluluğu Katolik dünyaya kazandırmaktı. Bu sebeple öğrencileri kendi okullarına yönlendirmek için din eğitime ilaveten ahlak, felsefe, resim, müzik, Latince, Avrupa dilleri, tarih, coğrafya, doğa bilimleri, stenografi, daktilografi, fizik, kimya vb. dersleri müfredatına dahil etmişlerdi. Kısacası bu okullar, yeni kültürlerle açık olduğunu farklı yollarla dile getiriyorlardı.⁹

Fransız okullarının ilki, 1583'te kurulan ve ilk ve orta düzeyde eğitim veren St. Benoit kilise/manastır okulu, sonuncusu ise 1909'da açılmış Notre Dame de Rosaire Fransız okuluydu. 19. yüzyılda İstanbul'da bilinen yaklaşık 20 Fransız okulu vardı ve İstanbul'un her iki yakasında eğitime devam ediyorlardı. En meşhurları, St. Benoit (1783)¹⁰, Ste. Pulcherie (1846), Notre Dame de Sion (1856), St. Joseph (1857) ve St. Michel (1886) olup her biri kendi içinde ve kendine has dinamikleri olan bir cemaat tarafından kurulmuştu. St. Michel'in kurucu cemaatinin adı ise *Frères des Ecoles Chrésiennes*'di.¹¹

Kurucu Yapı: Frères des Ecoles Chrésiennes¹²

Frères des Ecoles Chrésiennes'nin (FEC) eğitim sahasında geçmişte ve günümüzde bu kadar tercih edilmiş ve ediliyor olmasının sebebi kuşkusuz çok varlıklı ve meşhur bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen kurucu Jean Baptiste de la Salle (1651-1719)¹³ ve onun hayata bakışıydı. Salle, dinî eğitim almıştı. Ancak, kilisede yer almak yerine yoksul çocuklar için parasız bir okul açmak ve onları eğitmeye yaşamını adadı. Sermayesi zaten aileden geliyordu. Bu konuyla ilgili yaptığı çalışmalar sonucunda “*genellikle eğitimsiz olan ve bütün gün kendilerinin ve çocuklarının geçimini sağlamakla meşgul olan zanaatkârlar ve*

⁸ Frère: erkek kardeş; soeur: kız kardeş.

⁹ Aksoy 2015, s. 31-34.

¹⁰ 1583 tarihli St. Benoit kilise/manastır okulu, 1783'te açılan St. Benoit'dan ayrı değerlendirilmekte olup kuruluş tarihleri metin içinde bu sebeple farklı gösterilmiştir. 1783, St. Benoit'nın yönetiminin Lazarist rahiplere geçtiği tarihtir.

¹¹ Metin içinde bundan böyle kısaca FEC olarak anılacaktır. 16. yüzyılda Osmanlı ülkesine gelen Fransızlar sırasıyla Cizvitler, Kapüsenler, Fransiskanlar, Lazaristler (Prêtres de la Mission), Filles de la Charité, Notre Dame de de Sion Soeur'leri, Frères des Ecoles Chrésiennes, Frères Maristes, Frères Salésiens, Assomptions tarikatlarıydı.

¹² Hristiyan Okulları Kardeşliği. Bu bölümdeki bilgiler şu eserlerden derlenmiştir: <https://www.archives-lasalliennes.org/mission-peda.php>; Ange Michel, 2004; Roche 1989; Ange Michel 2002.

¹³ Jean Baptiste de la Salle: Reims şehrinde doğdu, 11 yaşındayken keşişliğe kabul edildi ve 16 yaşındayken Reims başkilisesinin papaz yardımcısı oldu. Babası ve annesi vefat edince aile sorumluluğunu üstlendi. İlahiyat fakültesini bitirip 9 Nisan 1678'de papaz oldu. İki sene sonra, ilahiyat doktorasını bitirdi. Yoksul çocuklara yardım etmek için FEC topluluğunu kurdu: <https://sm.k12.tr/jean-baptiste-de-la-salle-2/>

yoksulların, ihtiyaç duydukları eğitimi çocuklarına sağlayamayacağına”¹⁴ kanaat getirerek kendisi gibi yaşamını, özellikle yoksul çocukların eğitimine adamaya söz veren bekar erkeklerden oluşan bir birlik/enstitü kurdu. Bu birliğin adı FEC oldu. Yıl 1680’di ve Salle 29 yaşındaydı.

Fransız İhtilali ile bu birlik kısa süreliğine dağıldı. O sırada bin kadar üyesi vardı. Ancak 1840’ta görevlerine döndüler. Giydikleri özel kıyafetlerden frère oldukları anlaşılıyordu. Kısa zamanda kendilerine has eğitim sistemiyle ve gelenekleriyle tüm dünyaya yayılmaya başladılar. Amaçlarını, “kafaları ve yürekleri eğiterek iyi insan yetiştirmek” olarak belirlemişlerdi. Göreve döndükten bir yıl sonra Mayıs 1841’de İzmir’e, Kasım 1841’de de İstanbul’a, kendi kültürlerinden çok farklı bir coğrafyaya geldiler. Osmanlı, Tanzimat dönemine girmişti ve köklü bir çözülme yaşıyordu. Bu sırada, onlardan önce, 1783’te İstanbul’a gelen Fransız Lazarist din adamları kendi okullarında ders vermeye başlamışlardı. FEC üyelerinin bundan haberi olduğu için İstanbul’a geldiklerinde ilk önce onların okullarına (St. Benoit) yöneldiler. Ancak, frèreler rahip değildi. Oysa Lazaristler rahipti. Diğer bir ifadeyle hiçbir frère ayin yönetmezdi. Evet, dinî eğitim almışlardı ve dinî bir yaşam sürerlerdi. Ancak din adamı değillerdi. Bu ayırım, siyah elbise ve mantodan oluşan siyah cübbeleri ve beyaz yakalıklarından, yani kıyafetlerinden de belliydi. Üstelik frèreler ruhbana bağlı değillerdi, laiklerdi.¹⁵ Bu keskin ayırımlardan dolayı frèreler 1853’te Lazaristlerden ayrılarak günümüzde Pera Palas otelinin bulunduğu bölgeye, Pera Tepebaşı’na yerleşerek kendilerine ait, adını kurucu Salle’den alan Lasalyen (La Salliennes) eğitim sistemi altında yabancı dil, bilimsel ve mesleki eğitim ağırlıklı müfredatıyla ve Fransa’dan aldıkları maddi destekle açtıkları üç okulla eğitim öğretime yeniden başladılar.

Lasalyen eğitim geleneğinde gençlerin kendi kişiliğini tanıması beklenir, eğitim buna uygun yapıldı. Kardeşçe yaklaşım ve karşılıklı eğitim önem arz ettiğinden, öğretmen ve öğrenci arasındaki bağın kuvvetlendirilmesi üzerine çalışıldı. Gençlerin özgürlüğü ve bağımsızlığı, başkasına saygı, kendini ve başkasını sevmek ise öncelikli değerler arasındaydı. Erkek çocukların eğitimi için bu yola girmiş olsalar da kızların eğitimi için de çağrı yapıyorlardı. Fakat yıl 1870’e geldiğinde Pera için tarihi bir gün yaşandı. Haziran ayında, bölgede, 8000’e yakın binanın ve 160 mahallenin yandığı, 600’e yakın kişinin hayatını kaybettiği büyük bir yangın çıktı.¹⁶ Yanan yerlere okul binaları da dahildi.

¹⁴ Ange Michel 2002, s. 34.

¹⁵ FEC’in hayat görüşü ve tüm Fransız tarikatların giyim şekilleri için bkz. *Revue Universelle Recueil Documentaire*.

¹⁶ *The Levant Herald*, 7 Haziran 1870, supplement.

FEC'in ayakta kalan tek okulu Galata'da kalmıştı. O da 1877 yangınında yanacaktı.

Çağının eğitim alanındaki en etkili topluluğu olarak bilinen FEC, bu yangından sonra Anadolu yakasına doğru yayıldı. Bu esnada Pera'daki yangının söndürülmesi ve hayatın kaldığı yerden devam etmesiyle, yanan okul binalarının biri yeniden yapılandırılmıştı. FEC, Fransız kültürünün hayat bulduğu Pera'dan vazgeçemezdi. Çünkü, bu bölgeyi “doğu tip Avrupa” olarak tanımlamışlardı. Ticaret, modernleşen günlük hayat, kadınların genişleyen dolaşım alanı burasıydı. Bu sebeple yangından 16 yıl sonra, 1886'da Pera'da FEC tarafından yeni bir okul açıldı. Bu okulun ismi “Saint Michel” olacaktı.

FEC, diğer bir ifadeyle Lasalyen sistem, Fransızca ilmî eğitimi, ticareti ve her kişinin kendi kendine yetmesini öğretiyordu. Bu sebeple eğitime, bilim ve yabancı dil temelli devam etti. İlaveten ders müfredatına güzel yazı, Fransızca konuşma, yazma, ticari bilim, coğrafya, doğa bilimi, Latince, söz bilim (retorik), mantık ve tarih derslerini ekledi. Yetmedi, 1891'de günümüzdeki modern bakaloryayı yarattı. Bu yapı, Osmanlı eğitim sistemine çok uzaktı.

Okullar Fransa'dan malî yardım aldığından, oradaki gelişmelerden haliyle etkileniyordu. 1902'de Fransa'da seçimler yapıldı. 1904'te çıkan bir yasayla dinî cemaatlerin Fransa'da eğitim vermesi yasaklandı. Fransa'da çıkan bu yeni yasa açıkça laikliği getirmişti. Haliyle bu cemaatler, ülke dışına çıkarak öncelikle Ortadoğu'ya açıldılar. Hali hazırda Türkiye'de bir sistem kurduklarından, bu coğrafya onlar için hazır bir alan oldu. Böylece, 1910'dan itibaren Osmanlı ülkesindeki FEC, 20'den fazla okulla, 300'e yakın frère öğretmenle ve 3900'e yakın öğrenciyle epeyce tanınmıştı. FEC'in ilk Lasalyen okullarından birinin adı ise “Ste. Jeanne d'Arc” olacaktı.

Lasalyen sistemde gençlerin eğitimi Fransa'daki üniversiteler niteliğinde olmalıydı. Haliyle Salle'in yazdığı ve kuruluşundan bu yana frèrelere rehberlik eden bir eser olarak tanımlanan *Conduite des Ecoles Chrétiennes* isimli kitapla eğitime devam ettiler. Ardından, ilk öğretim için kitaplar yazıldı. Okullara resmî diploma şartı getirildi. Din sınavı zorunluluğu kaldırıldı. Bakaloryanın doğuşuyla Latince merkezli eğitim çoktan ortadan kalkmış, matematik ve felsefe dersleri müfredata eklenmişti.

Öğrenciler 04.30'da uyanır, 21.00'de yatarlardı. Otorite ve disiplin, okulların taşıyıcı kolonlarından. Disiplin üç koldan sağlanırdı: Disiplin kurulu (ahlaki disiplin), koruyucu disiplin (rekabet ve gözetim) ve baskıcı disiplin (ödül-ceza sistemi). Bu disiplin sistemleri öğrenciler arasında rekabeti doğurdu. Zira bu okullarda inanılan, rekabetin başarının temel taşlarından olduğuydu.

Bir Lasalyen öğretmen “insan inşa ederdi.” Bunun için hümanizm şarttı. Lasalyen bir okulsu entelektüel eğitim ve öğretim yapardı. Bunun içinse inanç

şarttı. Somut pedagojik ve eş zamanlı (simultané) eğitim/öğretim, ezberlemeden öğretmek, ana dilde okuma, kurallar, metot ve pratik eğitim çok önemliydi. Edebiyat, yazı, hesap ve iş eğitimi ön plandaydı. Akademik ve sosyal başarıya eşit önem verilirdi. Sorgulayan, analiz-sentez geleneği gelişmiş, farklılıklara saygı duyan, hoşgörülü ve sorumluluk sahibi birey yetiştirmek amaçlanırdı. Gücünü, geleneklerden alır, bunu evrensel değerlere aşılarılardı.

Collège Sainte Jeanne d’Arc mı? Collège Saint Michel mi?

Yukarıda işaret edilen 1870 yangınından kalan bir okulun binasında kurulan St. Michel, FEC tarafından, 1886 yılında Pera’da Ağa Hamam Sokak’ta, Galatasaray Lisesi yakınında Frère Jonathan¹⁷ önderliğinde “demi-pensionnat”¹⁸ olarak kuruldu. Eğitim öğretime yirmi beş öğrenciyle 20 Eylül 1886’da başladı. Ağırlıklı olarak ticaret, edebiyat ve bilim konularında eğitim vermekteydi. Amaç, hayatı öğrenmeye açık gençler yetiştirmekti. 19. yüzyıl, bütün dünyada, başta ekonomik alanda olmak üzere çözümlerin yaşandığı yıldır. Haliyle, konjonktüre uygun olarak, okulun amaçlarından biri ticaret ve endüstri sahalarında alaylı değil, okullu insanlar yetiştirmek oldu. 1906-1912 yılları arasında bankacılık ve finans konularında eğitimlere başlandı. Zira Pera, bankacılığın ilerlediği bir semti.

St. Michel, Pera’da eğitime devam ederken, on yıl sonra, 1896’da Feriköy’de (günümüzdeki St. Michel Lisesinin bulunduğu arazi) Frère St. Jean Chrysostome önderliğinde bir ilkokul açıldı. Okula, kurucu frere’nin adı verildi ve okulun adı St. Jean Chrysostome oldu. 1914’te Dünya Savaşı başladığında bu ilkokul yaklaşık 180 öğrencisiyle kapatılarak hastaneye dönüştürüldü. Hali hazırda eğitime devam eden öğrenciler bir başka okula taşındı. Bu bina daha sonra yıkıldı. Dünya Savaşı 1918’te sona erdiğinde, Osmanlı coğrafyasındaki yabancı okulların birçoğu bir süreliğine kapanmıştı. Türk milleti ise Atatürk önderliğinde millî mücadeleye başlamıştı. Millî Mücadele sürerken, 1921’de, Feriköy’de kapanan ve sonrasında yıkılan okulun arazisine Frère Florin önderliğinde donanımlı bir okul binası yapıldı.¹⁹ Bu okulun adı “Sainte-Jeanne d’Arc” oldu.

¹⁷ 1860’ta Türkiye’ye gelen Frère Jonathan 16 yıl okul yönetiminde kaldı.

¹⁸ Yarım pansiyoner: ücretsiz, gündüzlü. Öğrenciler sabah gelip yemeklerini okulda yerler, öğlen okuldan çıkarlar.

¹⁹ 1921 yılı Türk Fransız ilişkileri açısından önem arz eden bir yıldır. İki ülke arasında gerçekleşen ve Kurtuluş Savaşı’nın tek deniz muharebesi olan Alemdar vapuru olayı bu yıl gerçekleşmişti: ed. Şencan Gürtunca 2021. Yine iki ülke arasındaki Ankara Anlaşması bu yıl imzalandı. Anlaşmada, Türk tarafını temsil eden Yusuf Kemal Bey, Fransız kurumlarının, Türk yasa ve çıkarlarına uygun davranması kaydıyla varlığını sürdürebileceğini dile getirmişti: *Türk ve*

Ste. Jeanne d’Arc, üçüncü sınıfa kadar eğitim veriyordu ve eğitim ilkökul düzeyindeydi. Üçüncü sınıfı bitirenler Lasalyen eğitim veren iki okul olan Pera’daki St. Michel’e ya da Kadıköy’deki St. Joseph’e nakil oluyorlardı. Bu arada, bir yıl sonra, 1922’de frèreler bir Ticaret Enstitüsü (L’Institut Commercial) kurdular. Enstitü, Kadıköy St. Joseph binasında eğitime başladı. Bir yıl sonra, 1923’te Ste. Jeanne d’Arc binasına nakledildi ve dersler ortaokul düzeyinde verilmeye başlandı. Hal böyle olunca, Ste. Jeanne d’Arc öğrencilerine üçüncü bir alternatif doğdu. Diğer bir ifadeyle, ileri düzeyde eğitim için St. Michel ve St. Joseph’e ilaveten, daktilografi ve stenografi derslerinin de bulunduğu Ticaret Enstitüsüne de devam edebileceklerdi. Enstitü, 1927’ye kadar Feriköy Ste. Jeanne d’Arc binasında eğitime devam etti. 1927’de bu bölüm kapandı.

1936 yılına kadar eğitim öğretim bu şekilde, diğer bir ifadeyle, Ste. Jeanne d’Arc’ta üçüncü sınıfı bitirenlerin Pera St. Michel veya Kadıköy St. Joseph’e nakilleri veya Pera St. Michel’de başlayıp oradan mezun olanlar şeklinde devam etti. 1931 yılında hazırlanan yönergeyle yabancı okulların ilkökul bölümleri kapatıldı. Haliyle Pera St. Michel’deki öğrencilerin sayısında gözle görülür bir azalma oldu. Bu sebeple, Pera St. Michel, öğrencileriyle birlikte, Feriköy’deki Ste. Jeanne d’Arc binasına taşındı. 1936 yılında iki okulun birleşmesiyle, bugünkü St. Michel Fransız Lisesi doğdu.²⁰

1950’lerde okullardaki frèrelerin sayısı azalmaya başladı. Bu sebeple bir dönem lise sınıfları kapatıldı ve sadece ortaokul eğitimi verildi. 1970 yılında, St. Michel’de lise bölümü açıldı ve okula kız öğrenciler kabul edildi. Böylece St. Michel, Fransız okulları içinde karma eğitime geçen ilk kurum oldu. O sırada eğitime devam eden 1300’e yakın öğrenci ise okulun orta kısmından mezun oldu. Okul, 1973’te ilk lise mezunlarını verdi. Son frère Paul Himber’in 1976’da görevinin bitmesiyle frèreler okulun yönetiminden tamamen çekildiler. Himber, yöneticilerin artık frère olmadığını ancak kurumun Lasalyen geleneğini sürdürdüğünü özellikle vurguluyordu.²¹

Okulun tarihçesine bakıldığında, bu araştırma için 1936 yılına kadar, haliyle, iki ayrı okul üzerinden çalışma yapmak gerekti. Diğer bir ifadeyle hem St. Michel Pera hem Ste. Jeanne d’Arc Feriköy ile ilgili kayıtlar ve belgeler bir araya getirildi. Tespit edilen, farklı iki okul olsa da FEC yönetiminde oldukları için benzer kurallar çerçevesinde eğitim öğretime devam ettikleriydi. FEC

Fransız Diplomatik Arşiv Belgeleriyle 100. Yılında 1921 Ankara Anlaşması, Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2022, s. xxi-xxx.

²⁰ 1937 yılında Collège St. Michel Ağa Hamamı Pera’dan, Ste. Jeanne d’Arc’a öğrencilerin nakledildiği ve kayıt defterlerinin gönderildiğinde dair fişler, günümüzde okul arşivindedir.

²¹ *120. Yıl Özel Saint Michel Fransız Lisesi*, İstanbul, 2006, s. 9.

tarafından, birleşim yılına kadar, iki ayrı okul için özel kitapçıklar ve broşürler yazılmıştı. Okullarla ilgili tüm bilgiler bu broşürlerden elde ediliyordu. 1921’de Feriköy’de inşa edilen yeni binada eğitim öğretime başlanana kadar geçen süreç için elimizde öğrenci kayıtlarından başka belge bulunmamaktadır. Bunun sebebi kuvvetle muhtemel arşivlemenin hem yeni binaya taşınmasıyla hem de Dünya Savaşının bitmesiyle daha düzenli hale gelmesidir. Bir başka sebep ise, belgelerin bir kısmının St. Joseph’e verildiğine dair edinilen bilgidir. Bu sebeplerle, yeni binanın açılış tarihi ve Türk – Fransız ilişkilerinin güçlendiği tarih olan 1921 sonrasında ilgili elimizde daha somut veriler bulunmaktadır. Ancak öncesiyle ilgili şu tespitler yapılabilir.

St. Michel Pera, 1886’da eğitim öğretime başladığında, eğitimin din temelinde verildiğini belgelerine kaydetmişti. Öğrencilerin kusurlu davranışlara yönelmelerini engellemek için disiplin ve ceza yöntemi, frèrelerin gözetimiyle şarttı. Disiplinin ise ancak inançla sağlanacağı düşünülüyordu. Ancak frèreler laik oldukları için sadece din ve Latince eğitimiyle devam edemezlerdi. Laik dengeyi sağlamak için bazı kurallar getirildi. Eğitim dili zaten Fransızcadı. Bundan böyle Rumca, İtalyanca, Almanca ve Türkçe de öğretilcekti. Dersler 07.00’de başlar, 18.00 veya 19.00’a kadar sürerdi. Perşembe öğleden sonra öğrenciler çeşitli gezilere götürülürdü. Yaz tatilleri ise temmuz ortasına doğru başlar; takip eden eylülde okul açılırdı. Okul kurallarına göre, her öğrenci birbirlerinin millet ve dinlerine saygılı olmalı; bunun yanında, nazik, hürmetkar ve dürüst olmalıydı. Dedikodu yapmamalı, münakaşa etmemeli, birbirlerine lakap takmamalı ve el şakasından uzak durmalıydı. İzin talepleri frère direktör veya frère müfettişe bildirilmeliydi. İzin alınmadan gazete, dergi ya da herhangi bir yayın okula getirilemezdi. İstirahat zamanlarında öğrenciler için oyun mecburiydi. Terbiye ve eğitim konusunda düzen şarttı. Okul dışında öğrencilerin, okulun adını kötüye kullanacak bir eylemde bulunmaları yasaktı. Öğrencilerin okul dışında da din ve vicdan hürriyetine ve saygıya özen göstermesi esastı. Okulun adı kirletilmemeliydi. Bir öğrenci okula kaydolacaksa, bu bilgileri içeren bir nizamname imzalaması zorunluydu.

St. Michel Pera’ya 1886’da ilk kaydolan öğrenci Réjanoff Daniel idi, 13 yaşındaydı ve Katolik’ti. 21 Temmuz 1889’da okuldan ayrıldı. Bu, okulda üç yıl kaldığı anlamına gelmekteydi.²² Aynı tarihte Bogvanovich Noel isimli Katolik öğrenci 14 yaşında okula girmişti. 21 Temmuz 1887’de okuldan ayrıldı. Yine aynı tarihte okula kaydolan 14 yaşındaki Katolik Consoli Vincent ise 21 Temmuz 1890’da okuldan ayrıldı. Bu öğrenciler, okula kaydolan ilk üç öğrenci unvanını taşımaktaydı. Zira okul numaraları sırasıyla 1, 2 ve 3’tü. Ortak noktaları yaşları ve Katolik olmalarıydı. 1897’de okula ilk Müslüman öğrenci

²² Mezun olup olmadığı bilinmemektedir.

kaydoldu. 426 okul numarasıyla 20 Eylül 1897’de kaydolan İsmet Ali Bey 12 yaşındaydı. Mart 1899’da okuldan ayrıldı.²³ Müslüman öğrencilere yabancı okullara kaydolma hakkı 1876’da verilmişti. Görülen o ki ancak 21 yıl sonra bir Müslüman öğrenci St. Michel’e kaydolmuştu. Bu, çok uzun bir zamandı.

1886 yılında tutulan kayıtlardan anlaşılan, ilk yıllarda kayıt sisteminin düzenli gitmediği idi. Zira kayıt defterine bakıldığında 1886-1890 yılları arasındaki verilerin karışık olduğu hemen göze çarpıyordu. Bu sebeple, bu yıllara ait öğrenci sayıları ayrı ayrı tespit edilemedi. Ancak bu dört yılda toplam 135 öğrencinin kaydolduğuna, defterdeki öğrenci isimleri sayılarak ulaşıldı. Takip eden yıllarda tutulan kayıtlardaki öğrenci numaralarında yola çıkarak bir hesaplama yapıldığında; 1891’de 26, 1892’de 37, 1893’te 65, 1894’te 50, 1895’te 49, 1896’da 17, 1897’de 32, 1898’de 54, 1899’da 31 öğrencinin okula kaydolduğu görülmektedir. Fakat bu sayıların hali hazırda okuyan bütün öğrencilerin mi yoksa o yıl yeni kaydolananların sayısı mı olduğu bilinmemektedir.

Kayıtların düzenli tutulması 1900 yılıyla başladı. Aşağıdaki tabloda 1900 yılından Tevhid-i Tedrisat’a (3 Mart 1924) kadar geçen süredeki öğrenci sayıları bir araya getirildi. Bunların, yeni kayıt değil, hali hazırda o yıllarda okuyan öğrenci sayıları olduğu bilinmektedir.²⁴

YILLAR	ÖĞRENCİ SAYILARI
1900-1901	135
1901-1902	209
1902-1903	131
1903-1904	191
1904-1905	161
1905-1906	192
1906-1907	212
1907-1908	235
1908-1909	253
1909-1910	245
1910-1911	256

²³ *Collège St. Michel Inscriptions 1886-1924*, s. 14. İkinci Müslüman öğrenci 20 Ekim 1897’de kaydolan Hikmet Ali Bey’di. 1 Mart 1899’da okuldan ayrıldı.

²⁴ *Collège St. Michel Inscriptions 1886-1924*. St. Michel arşivi.

Gelenekten Geleceğe: Saint Michel Fransız Lisesi

1911-1912	270
1912-1913	326
1913-1914	374
1914-1915	286
1918-1919 (Haziran+Temmuz)	65
1919-1920	286
1920-1921	383
1921-1922	435
1922-1923	459
1923-1924	368

Tabloya bakıldığında, yıllar içinde öğrenci sayısındaki artış görülmektedir. Mevcut siyasî koşulların okuldaki öğrenci sayısını etkilediği ise aşîkardır. Yıllar içinde bazı öğrencilerin okuldan ayrıldığı, bazılarının ise vefat ettiği defterlere kaydedilmiştir. 1903-1904 öğretim yılından, bir sonraki yıla azalan sayının sebeplerinden biri budur. Örneğin, Mosco Christodoulos isimli öğrenci Mart 1904’te hayatını kaybetmiştir. Auguste Perpignani isimli öğrenci ise St. Benoit’ya geçmiştir. Calpakian Charles ise 1903 sonunda okuldan tamamen ayrılmıştır.

1906 sonrası tutulan kayıtlar ise net okunmaktadır. 20. yüzyılla birlikte değişen dünyaya uyum sağlamanın temelde eğitimle olacağının anlaşılması, ailelerin yabancı okullara daha sempatik bakmasına yol açmış olabilir. Zira ilk yıllarda 1900’lerde öğrenci profili ağırlıklı olarak Ortodoks ve Katoliklerden oluşurken, git gide Müslüman nüfusun da okula dahil olduğu gözden kaçmamaktadır. 1906-1907 yılında kaydolan Fırat Ahmet veya Mehmed Burhaneddin’in buna örnektir. Elbette, Meşrutiyetin ilanı (1908) Müslüman öğrenci sayısının en yüksek seviyeye çıkmış olması kaçınılmazdır. Ali Rıza, Halim Aziz, Ahmet Bey, Nusret Bey, İbrahim Ethem, Ziya Bey Meşrutiyetle birlikte okula dahil olan Müslüman öğrencilerden sadece birkaçıdır.

Kayıtlarda 1915-1918 arası veriye rastlayamıyoruz. Bu, kuvvetle muhtemel I. Dünya Savaşında yabancı okulların çoğunun kapatılıp hastaneye döndürülmesiyle alakalı bir durumdu. Bilindiği gibi bu kapatılma hususu St. Michel için de geçerliydi. Savaşın ilk yıllarındaki (1913-1915 arası) kayıtlara

bakıldığında çok sayıda öğrencinin okuldan ayrıldığı da görülmektedir. Örneğin, 1913 yılındaki 344. öğrenci kaydına gelindiğinde mevcutta okula devam eden 344 değil, 320 öğrencinin olduğu deftere kaydedilmiştir. 22 öğrenci yılın ortasında okuldan ayrılmış veya devam etmemiştir. Aynı yılın sonunda 374 öğrenci kaydı varken, mevcut, 302 olarak tespit edilmiştir. Oysaki 18 Aralık 1913 tarihinde Osmanlı ve Fransa arasında imzalanan antlaşmayla Fransız kurumları güvence altına alınmış; Osmanlı, Fransa'ya ait 500'den fazla kurumu tanımıştı.²⁵ Bu antlaşmayla tanınan Fransız okul sayısı 43'tü ve yine bu antlaşmayla 9 yeni laik Fransız okulu açılmıştı.²⁶ Bu açıdan bakıldığında 1914 yılında St. Michel, en itibarlı eğitim kurumlarından biri olarak anılıyordu.

Savaş bitiminde, 1918 yılının temmuz ayında az sayıda öğrenciyle okul yeniden açıldı. Fakat bu yıl, Feriköy Ste. Jeanne d'Arc'a geçen öğrenci beklenenden çoktu. Jean Haleplioğlu, Hüseyin Bey bu isimlere örnekti. Savaş bitince öğrenci sayısı yeniden arttı. Bu yıl Müslüman öğrenci sayısı sadece altıydı; biri, yıl ortasında ayrılmıştı. Müslümanların aynı yıl Millî Mücadeleye katılıyor olması, sayının azlığını açıklayacak en geçerli sebeplerdendi. Takip eden yıl 1920-1921 yılındaki 383 öğrenciden sadece birinin Müslüman (Nizami Adnan) oluşu bu tezimizi desteklemektedir. Bu sayı, iki yıl sonra ilan edilecek Cumhuriyetle birlikte artacaktı. Esasen, 1921 yılında Feriköy'de inşa edilen yeni bina sebebiyle öğrenci sayısının azalması ve bu okula transfer beklense de hali hazırda okuyan öğrencilerin bu okula geçmek için birkaç yıl bekledikleri anlaşılmaktadır. Millî Mücadelenin bittiği 1922 yılında okulda 216 Katolik, 189 Hristiyan, 46 Hristiyan olmayan öğrenci vardı. 1924 Tevhid-i Tedrisat'la birlikte okuldaki öğrencilerin 188'inin Katolik, 125'inin Hristiyan, 45'inin Hristiyan olmadığı tespit edilmişti.

Demek oluyordu ki Cumhuriyet'in ilanıyla, küllerinden yeniden doğan bir ulus devlet anlayışıyla kültürel yapı da değişiyordu.

St. Michel'in Devam Ettiği 20. Yüzyılda Türkiye Cumhuriyeti²⁷

Millî Mücadelenin başarıyla sonuçlanıp Türkiye'nin bağımsızlığının belgesi olan Lozan Antlaşmasının (1923) imzalanmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti bir ulus devlet olarak, 29 Ekim 1923 tarihinde dünya devletler

²⁵ İstanbul Fransız sefiri Maurice Bompard ve Sadrazam Sait Halim Paşa arasında imzalanan antlaşmada Fransız okulları collège (kolej), pensionnat (yatılı), école gratuite (ücretsiz okul), séminaire (rahip okulları), école professionnelle (meslek okulu) başlıklarında toplandı. Tanır 2016, s. 21, 48.

²⁶ Okan 1971, s. 2.

²⁷ Bu bölüm şu eserlerden derlenmiştir: Şencan 2019, s. 27-33.; Şencan Gürtunca, 2017, s. 101-114.

sahnesine çıktı. Bu yeni rejimin modern kurum, kanun ve uygulamalarla, diğer bir ifadeyle devrimlerle taçlanması gerekiyordu.

1924 yılında halifelik makamının kaldırılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti laik ve demokratik bir ülke haline dönüştü. Aynı yıl, eğitimde birliğe gidilmesini sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı. Kısa zamanda eğitim, kültür, ekonomik ve toplumsal alanlarda devrimler ardı ardına geldi. Devrimlerin ilk hedefi, çağı yakalamak, ulus egemenliğini sağlamak ve Türk halkının refahını, çağdaşı toplumlardan geri kalmamasını ve gelişimini sağlamaktı. Diğer bir ifadeyle yapılan devrimler, bu ülkeyi modernleştirme çabalarının birer yansımalarıydı.

Bütün devrimlerin tamamlayıcısı eğitimdi; diğer bir ifadeyle eğitim, devrimler arasında öncelikliydi. Cumhuriyet eğitim politikasını, laik, çağdaş, millî ve birleştirici olarak belirlemişti. Atatürk bu hedefini, Kurtuluş Savaşı esnasında topladığı 1921 Maarif Kongresi'nde önceden belli etmiş; 1922'de Bursa'da, 1923'te Konya'da, 1924'te Samsun'da ve 1927'de İstanbul'da, halkı ve öğretmenleri bilgilendirmek amacıyla toplantılar yapmıştı. Eğitim sahasındaki yeniliklerin yol göstericisi kuşkusuz 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunuydu. Medreselerin kapatılması, eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması bu kanunla gerçekleşmişti. Haliyle eğitimde birlik yasasını kabul etmeyen yabancı okullar da yine bu kanunla birer birer kapatılmıştı. 1928'de Yeni Türk Harflerinin kabulü, 1932 Türk Dil Kurumunun kuruluşu, 1933 Üniversite Reformu derken Cumhuriyet eğitim seferberliğini sadece Türk okullarında değil aynı zamanda yabancı okullar üzerinde de uygulamaya başladı. Zira Lozan Antlaşmasının 40. ve 41. maddelerinde zaten bu okullarla ilgili karar verilmişti. Okullar, dinî propaganda yapmamak şartıyla eğitime devam edebilecekti. Eğitimde millî bir çizgi yaratılmak isteniyordu. Yabancı okullar hali hazırda pozitif bilimlerle ve laik eğitim yapıyordu. Osmanlı'daki okullardan bir adım önde oldukları da açıktı. Bu sebeple doğrudan kapatılması uygun değildi. Cumhuriyetin bu okullara ihtiyacı vardı. Bu sebeple ıslah yolu seçildi.

Tevhid-i Tedrisat ile ilk olarak okullardaki dinî semboller kaldırıldı ve dinî törenler yasaklandı. Üstelik hemen bir ay sonra Nisan 1924'te St. Michel bir denetleme geçirdi. Henüz Türk kültürü derslerini tam düzene koymadığı ve beden eğitimi derslerinde Fransız bayrağı kullandığı için okul uyarı aldı.²⁸ Müfettiş tutanaklarını hemen devreye koyan St. Michel yönetimi, gerekli düzenlemelerini yaptı. Böylece okul, kapatılmadan eğitim öğretime devam etti. Hemen üstüne 1925 ve 1926 yıllarında yabancı okullarla ilgili özel tamimler yayımlandı. 1925'te öğretmenlerin MEB tarafından seçilmesi ve Türkçe (4

²⁸ Sezer Arıç 2014, s. 70.

saat), tarih ve coğrafya (2'şer saat) derslerinin Türkçe verilmesi zorunluluğu getirildi. 1926'da okulların tamamı MEB'e bağlandı ve okul kayıtları Türkçe tutulmaya başlandı. Okul kiliselerinin kapalı tutulması zorunluluğu getirilirken, okulların ruhsat alması gerekliliği yineleni. St. Michel'deki şapelin kapanması da bu döneme denk geliyordu. 1931 yılında çıkarılan kanunla²⁹ ilkokul düzeyindeki Türk öğrencilerin yabancı okullara girmesi yasaklanırken, 1935 yılında yürürlüğe giren Yabancı Okullar Yönergesi ile ıslah çalışmaları devam etti. Bu yönergeye göre, öğretmenlerin nitelikleri, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin içerikleri belirlendi, tatil günleri düzenlendi, Türkçe ve Türk kültürü dersleri denetime tâbi tutuldu. Fen dersleri hariç, müfredat Türk okullarıyla eşitlendi. Öte yandan, her yabancı okulun bir Türk müdür yardımcısı istihdam etmesi zorunluluğu getirildi. 1938 tamimiyle, Türkçeyi öne çıkarmak adına, yabancı öğrencilerin Türkçe sınavından geçmesi mecburi tutuldu.

Atatürk sonrası dönemde 1940'larda, Türk ve yabancı okullar arasındaki eşitsizliğin devam ettiği tespit edilince, bünyesinde yüksek okul barındıran yabancı okulların bu bölümleri 1946 Üniversiteler Kanunuyla kapatıldı. 1955'te çıkarılan kanunla Türkçe ve Türk kültürü dersleri öğretmenlerinin Türk olması zorunluluğu getirildi. 1935'te çıkarılan kanunla gelmiş olan zorunlu Türk müdür başyardımcısı unvanına ise "okulun eğitim yaptığı dili bilen" tabiri eklendi. 1971 yılında, sadece devlet eliyle yüksek okul kurulması karara bağlandı. Böylece, ilk ve orta dereceli okullar için çıkarılan altı kanuna (1924, 1925, 1926, 1931, 1935, 1938), üniversiteler için çıkarılan üç kanun (1946, 1955, 1971) eklenerek, toplam dokuz ayrı düzenlemeyle, yabancı okullar üzerindeki denetim artırıldı. St. Michel'in yüksek okul bölümü olmadığı için son üç kanundan etkilenmedi. Ancak önceki altı kanuna sıkı sıkıya uyarak günümüze kadar eğitim öğretime devam etti.³⁰

Sainte Jeanne d'Arc'tan Saint Michel Fransız Lisesine

St. Michel hem Osmanlı hem Cumhuriyet döneminde çıkarılan ıslah kanunlarına tanık olmuş, tamamına uyarak kapılarını hiç kapatmamış bir Fransız okuluydu. Haliyle ülkenin siyasi şartlarına göre kendi içinde yaptığı düzenlemelerle başarılı olduğı açıktı.

²⁹ 1931 kanunuyla ayrıca yabancı okullardan gelen öğrencilerin devlet okuluna geçmeden önce sınava tâbi tutulması, yabancı ilkokullarda okumuş çocukların Türk kültürü derslerini alma ve sınava girme zorunluluğu, devlet ilkokulunda eğitimini tamamlayanların ortaokulda yabancı okula geçebileceğı, yabancı ortaokula geçenlerin Türkçe, coğrafya, yurttaşlık, sosyoloji ve askerlik dersini Türk öğretmenlerden alarak geçme zorunluluğu getirildi: Mantran 1981, s. 185.

³⁰ St. Benoit, Notre Dame de Sion, St. Joseph (İstanbul ve İzmir), St. Michel, Ste. Pulcherie bütün kanunlara uyarak günümüze kadar eğitim öğretime devam eden Fransız okullarıdır.

Kurulduğu ilk günden günümüze kadar okulla ilgili çok sayıda bilgi ve belgeye ulaşılsa da 1921 sonrasında daha somut veriler olduğuna ve okulla ilgili temel bilgilere, her ders yılına ait hazırlanmış özel broşür ve kitapçıklardan ulaştığımıza yukarıda işaret etmiştik. Bunun en temel sebebi, St. Michel'in günümüzde, 1921'de Feriköy'de açılan binada eğitime devam etmesi ve belgelerin yine bu binada muhafaza edilmesidir.

1921-1922 yılı için bahsi geçen kitapçıktan basılmamıştır. Ancak takip eden yıllardakilere benzeyen ve o yıla ait “prix d'honneur” (Şeref ödülü) bilgilerini içeren el yazısıyla yazılmış kağıtlardan oluşan bir belge mevcuttur. Haliyle, okulla ilgili verileri günümüze ulaştıran ilk broşür veya kitapçık 1922 yılına aittir.

1922 yılında Collège St. Michel Pera adıyla basılan ilk kitapçıkta, öğrencilerin ödül alma şartları açıklanmaktaydı. Bu demek oluyordu ki öğrenciyi teşvik eden mükâfat uygulamasına devam ediliyordu ve her ödül farklı şekillerde adlandırılıyordu. Öğrencinin, “prix d'honneur” alması için ya B notu ya da önceden 10 “mentions d'honneur” (Mansiyon Ödülü) almış olması ve hiç zayıf notu olmaması gerekirdi. “Prix de concours” (Rikabet Ödülü) içinse bütün derslerinden iyi notla geçmiş olması yeterliydi. Fransız Büyükelçiliğince onaylanan bakalorya alma hakkı ise aynı yıl, yani 1922'de açılan, Ticaret Enstitüsü ile Collège St. Michel'e de verildi. 1923 yılı, 1922'nin devamı niteliğindeydi. Bununla birlikte, okulda 1925 yılına kadarki eğitim öğretim esasları Fransa'dakiyle eşdeğer tutuldu. Değişim bu yıldan sonra, 1924 Tevhid-i Tedrisat ile başladı.

Collège Sainte Jeanne d'Arc'a, 1925-1926 arası 300 öğrenci kaydolmuştu. Bu yıllar arası okula kaydolan ilk Müslüman Türk, 14 Nisan 1909 doğumlu Celal Erhan'dı ve üçüncü sınıftaydı. İkinci Türk ise 23 Nisan 1912 doğumlu Ara İplikciyan'dı ve o da üçüncü sınıftaydı. İplikciyan'ın, kayıt defterine din kısmı Ermeni Katolik olarak yazılmıştı. Kayıtlardaki bu husus, Türk olmayı vatandaşlığa bağlıyor, okulda din ayırımı yapılmadığını açıkça gösteriyordu. Haliyle bu durum, okulun hem birlik beraberliğe verdiği önemi hem Lozan Antlaşması hükümlerine hem de 1924 Teşkilat-ı Esasiye'sinin 88. maddesine³¹ uyulduğunu gösteriyordu. Okula bu yıllarda kaydolmuş üçüncü Türk, 25 Nisan 1911 doğumlu Leonard Lazaro'ydu ve kayıtlara Türk ve Katolik olarak geçmişti. İkinci Müslüman Türk 1908 doğumlu Rıza Şinasi'ydi ve üçüncü sınıftaydı. 1926-1927 arası aynı okula 99 öğrenci kaydolmuştu. Bu yıl ilk kaydolan Türk, Pierre Azizyan'dı, 21 Temmuz 1910 doğumluydu, 7. sınıfta okula kaydolmuştu ve o yıl okulda ilk yılıydı. Yani, okula 7. sınıftan dahil olmuştu. Ermeni Katolik olarak kaydedilmişti. İlk Müslüman Türk ise Rıfki

³¹ “Türkiye’de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese Türk denir.”

Ercüment'ti, 1910 Kadıköy doğumluydu ve 7. sınıftaydı. 1927-1928 arası 225 öğrenci kaydolmuştu. Bu yılki tutanaklarda göze çarpan, öğrencilerin ağırlıklı olarak birinci sınıftan kaydolduklarıydı.³²

Peki aynı yıllarda Pera Saint Michel'de neler oluyordu? Görülen o ki Cumhuriyetin kurallarına uyulmuş ve iki Türk öğretmen okula öğretmen olarak atanmıştı: Mehmet Ali Feridun ve Esat Mahmut. 1925-1926 kayıtlarına göre 200 öğrenci Pera St. Michel'de eğitim alıyordu. Ste. Jeanne d'Arc'tan farklı olarak, bu okulun kayıt defterlerinde öğrencilerin bir önceki okulların isimleri de yazıyordu. 1925'te okula kaydolun ilk kişi Türk'tü. Adı Elsen Mütevellihan'dı, 1910 doğumlu ve Katolik'ti. Dördüncü sınıfta Apostoliadis okulundan gelmiş ve Haziran 1926'da St. Michel'i bitirmişti. Nisan 1925'te aşı olduğu kayıtlara geçmişti. Bu demek oluyordu ki, o yıllarda aşı olmak çok mühimdi. Bunun en önemli sebebi savaşların yeni bitmesi ve salgın hastalıkların hali hazırda devam ediyor oluşu olabilirdi. İkinci kaydolun Antuan Zohral 1914 doğumlu Katolik Türk'tü ve önceden St. Michel'de okumuştı. Nisan 1925'te aşı olmuş, 1916'ta St. Michel'i bitirerek Paris'e gitmişti. İlk Müslüman Türk Mustafa Vasfi ise 1912 doğumluydu. Buradan çıkarılacak sonuç, St. Michel'in, Ste. Jeanne d'Arc ile aynı bakış açısıyla dünyaya baktığıydı. Din ayırımı yapılmıyor, eşitlik ve laiklik ilkesi devam ettiriliyordu. Bu ilkelerle, 1926-1927'de 301; 1927-1928 arası ise 364 öğrenci okula kaydolmuştu.³³

Yıllar ilerledikçe okula kaydolun öğrenci sayısı artmaktaydı. Peki erken Cumhuriyet döneminde bu iki okula hangi şartlarda kaydoluyorlardı? Okulların ders müfredatı, disiplin yönetmeliği, kayıt şartları vb. nelerdi? Bu bilgiler, her iki okul adına basılmış okul broşürlerinde mevcuttu.³⁴

1923 yılında "Collège Sainte Jeanne d'Arc Feriköy" adıyla basılan kitapçıkta okulun Feriköy'de küçük bir tepede, Şişli, Tatavla (günümüzde Kurtuluş), Nişantaşı ve Bomonti'nin yeni mahallelerinin merkezinde yer aldığı görülmektedir. FEC, bu okulda üçüncü sınıfa kadar, diğer modern ortaokullarındaki (Kadıköy St. Joseph, Pera St. Michel) programın aynısını uygulamaktaydı. Bu kitapçıkta, yukarıda işaret edilen, Ticaret Enstitüsünün

³² Collège Sainte Jeanne d'Arc Ferikeui, *Inscription des Eleves, 1925-1928*, St. Michel Lisesi Arşiv Kayıtları.

³³ Collège Saint Michel Pera, *Inscription des Eleves, 1925-1928*, St. Michel Lisesi Arşiv Kayıtları.

³⁴ Bu konudaki tüm bilgiler Collège Saint-Michel Fransız Lisesi Pera veya Feriköy ve Collège Ste. Jeanne d'Arc Feriköy isimlerinde her yıl özel basılan okul broşür ve kitapçıklarından edinilmiştir. Bu kitapçıklarda her yıl mükâfat almış, mezun olmuş, bakaloryayı tamamlamış veya bir sonraki yıla nakil olmuş tüm öğrencilerin isimleri bulunmaktadır. Broşür ve kitapçıkların tamamı St. Michel Lisesi arşivinde yer almaktadır.

kuruluşu ve diğer okullara nakil ile ilgili bilgilerin tekrar ettiği görülmektedir. Kitapçıkta ayrıca, hangi notun Palmarès'e³⁵ girmeye yeterli olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Örneğin, 40-42 arası çok “très bien” (çok iyi), 36-39 arası “bien” (iyi) ve 30-35 arası ise “assez-bien” (yeteri kadar iyi) olarak puanlanırdı. Bu puana göre öğrenciye mükâfat verilirdi. 1924 yılında, 100 üzerinden 65 alan her öğrenci Ticaret Enstitüsünü bitirme hakkını kazandı. Ancak diploma alabilmeleri için 75-85 arası not almalıydı. 65 alınca ancak sertifika alabiliyorlardı.³⁶

1925'te “Collège Sainte Jeanne d'Arc” adıyla basılan kitapçıkta, okulun hâlâ FEC tarafından denetlendiği, ortaokul düzeyinde olduğu, bilim ve yaşayan diller alanında eğitimi öne çıkardığı yazmaktadır. Öğrencilerin 3. sınıfa kadar okuma ve ardından nakil olma durumları devam ediyordu. Bu yıldan itibaren okulda, Türk dili, Türk tarihi ve Türk coğrafyası eğitimi zorunlu hale geldi. Zira Tevhid-i Tedrisat kabul edilmişti. Ancak öğrenciler beş ders yoğunlaştırılmış Fransızca alıyorlardı. Mükâfat sistemi halen teşvik unsuruydu. Bu kuralların tamamı 1926'da devam etmişti. 1925'te, birinci sınıfta okuyan öğrencilerden toplam 29, ikinci sınıftakilerden ise toplam 18 kişi “mention d'honneur” almıştı. 1926 yılında ise birincilik ödülü Orhan Sefa'ya, ikincilik ödülü H. Papadopoulos'a verildi.

Aynı yıl, 1926'da St. Michel'de farklı gelişmeler olmuyordu. Orta okul ve ticari eğitim devam ederken, Ste. Jeanne d'Arc'taki gibi dil, tarih ve coğrafya dersleri Türkçe verilmeye başlandı ve o günden günümüze kadar böyle devam etti, ediyor. O yılki yenilik, birinci sınıfın sonunda öğrencilerin ticaret ya da bakalorya branşlarından birini seçmek zorunluluğunun gelmesiydi. Bir de büyük tatil ödevi³⁷ vardı. Öğrencileri tüm yıl öğrendiklerini içeren 800 puanlık bir ödev hazırlayacaklardı.

1927-1928 ders yılında St. Michel öğrencileri, Türkçe, ahlâk, kıraat, manzume, lügat, sarf, imlâ, hesap ve yazı dersleri almaya başladılar. Bu müfredat, arkasından, 1928-1929 ders yılında, St. Michel öğrencilerinin de yine Ste. Jeanne d'Arc'taki gibi ilk yıllarını tamamladıklarında bakalorya veya ticaret branşlarından birini seçmek durumunda kalmalarının temelini oluşturuyordu. Diğer bir ifadeyle, her iki okulda da temel eğitim ilk yılda

³⁵ İlk 1882'de yayımlanan Mükâfat Cetveli.

³⁶ 1925'ten 1933'e kadar öğrencilerin aldıkları notlar “Moyennes des Examens” adlı bir defterde kayıt altına alınmış ve kayıtlar ders yılına özel hazırlanmıştır. Öğrencilerin ortalamaları ay ay ve sınıf sınıf kaydedilmiştir. Bu defterlerden faydalanarak hangi yıl kaç öğrencinin geçtiği veya kaldığı tespit edilebilir. 1930 yılından itibaren daktilo kullanımı başlasa da ortalamaların çoğunun elle yazıldığı görülmektedir: *Moyennes des Examens, Années Scolaires 1925-1933*. St. Michel Arşivi.

³⁷ *Devoir des vacances*.

verilecek, sonra branş seçmeleri beklenecekti. Görüldüğü gibi iki okul gitgide birbirlerine yaklaşıyorlardı. O yıl, 1928'te Collège Ste. Jeanne d'Arc sisteminde görülen tek yenilik, mezunların devlete bağlı orta okul diploması (şahadetname) alacaklarıydı.

1929 yılında, St. Michel'de uzun tatil ödevinin içeriği belirlendi. Öğrenciler, okuduğu sınıfa göre bir görev üstlenmekle mükelleflerdi. Bu görevle, notlarına 800 puan zaten ilave ediliyordu. Bu yıl okula ikinci yabancı dil zorunluluğu geldi. Türk dili tüm sınıflar için zorunlu ders olurken, İngilizce veya İtalyancadan birini seçmek suretiyle 6. sınıftan itibaren ikinci yabancı dile başlandı. Aynı yıl (1929) Collège Ste. Jeanne d'Arc'tan mezun olarak ortaokul diploması alanların Fransız liselerine devam edebildiği okul kitapçığında belirtiliyordu. Haliyle iki okul arasında geçiş yapan öğrencilerin eğitimlerinde denklik sağlandı. Zira, aynı yıl Ste. Jeanne d'Arc'ta Türkçe verilen dil, tarih ve coğrafya derslerine bir de yurttaşlık dersi eklendi. 1931 yılında, yukarıda bahsedilen uzun tatil ödevlerinin puanı 1000'e çıkarılırken bu ödevlerin içeriği genişletildi. Gramer, okuma, hesap, kaligrafi ve resim konularına ağırlık verilirken, Fransızca ödevlerde kompozisyon, dil, fiil çekimi ve analizden; hesap ödevlerinde problem çözme ve matematikten, kaligrafi ödevinde ise desenden not verildiği görülmektedir. Bu yıl ve takip eden 1932'de Ste. Jeanne d'Arc sisteminde hiçbir değişiklik olmadı. Ancak, 1932-1933 ders yılında St. Michel, müfredatını değiştirdi. Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi derslerine ahlak, kıraat, gramer, imlâ, kitabet, eşya, zooloji, yazı, resim derslerini ekledi. Collège Ste. Jeanne d'Arc ise ortaokul düzeyinde eğitim verdiğinden müfredatını bu kadar geniş tutamazken, eğitim kalitesini Fransa'daki okullarla eşit düzeyde tutup, 1933-1934 ders yılından itibaren fen ve lisan bölümlerine ağırlık verdi.

1933'ten 1936'ya kadar, Pera St. Michel'de FEC denetiminde hem ortaokul eğitimi hem de ticari eğitim verildi. Tüm sınıflarda Türkçe zorunluydu. 6. sınıftan itibaren seçmeli yabancı dil düzeni, tatil ödevi ve mükâfat sistemi sıkılaştırıldı. 1935-1936 ders yılında St. Michel'de Türkçe, ahlak, kıraat, musallat, gramer, tahlil, imlâ, eşya, kitabet, hesap, yazı ve resim gibi dönemin çoğu okulunda rastlanmayacak dersler veriliyordu. Aynı yıl Ste. Jeanne d'Arc'ta da uzun tatil ödevlerinin içeriği genişletildi ve Fransızca ödevlere gramer ve kelime bilgisi; matematik ödevlerine aritmetik, geometri ve cebir; hesap ödevlerine doğru hesap, geometrik desen ödevine vitray çalışmaları ve kaligrafi ödevine "Batarde" defterine yazma sanatını ekledi. St. Michel'le neredeyse eşitlenme sağlanıyordu.

Ste. Jeanne d'Arc Fransız Orta Mektebi 1929 yılında 17, 1929-1931 arası 44, 1932-1933 arası 32, 1933-1935 arası 173, 1935-1937 arası 200 civarı (sayı

tam tespit edilemedi) mezun vermişti.³⁸ 1935-1936 ders yılında son kez Collège Ste. Jeanne d’Arc adıyla ve Fransız liseleriyle denk eğitimle (fen ve lisan) kapısını açtı. Çünkü, 1931 kanunuyla Pera St. Michel öğrenci kaybetmişti ve aynı zamanda Ste. Jeanne d’Arc’la müfredatı eşitlenmişti. Bu sebeplerle 1936 yılında Pera St. Michel, Feriköy Ste. Jeanne d’Arc binasına taşındı ve iki okul birleşti.

Bundan böyle, güçler birleşmişti. Artık daha güçlü ve daha tecrübeli bir okul olarak 1936-1937 ders yılında, bundan böyle “Collège Saint-Michel” adıyla devam edilecekti. Bilgi edinilen kitapçıklarda adres hâlâ Ağa Hamam Beyoğlu (Pera) olarak yazmaktaydı. Okul hâlâ FEC denetimindeydi. Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi ve sosyoloji zorunlu derslerdi. Büyük tatildeki ödevlere 800 puan verme kuralı ve teşvik mükâfatı devam ediyordu. Mezun olan her öğrenci artık “Lise Diploması” alıyordu. Bu birleşime özel, aynı ders yılında bazı hususi mükâfat verilmişti. Ahlak ve din dersleri, Fransızca edebiyat ve Fransızca lisanı mükâfatı bunların arasındaydı.

1937-1938 ders yılında yeni oluşum ve eğitim sistemiyle ilgili kıymetli bilgilere, o yıla özel basılmış kitapçıktan ulaşılmaktadır. Kitapçığa göre, okul halen FEC denetimindeydi ve “Saint-Michel” adıyla anılacaktı. Müfredat ve büyük tatil ödevleri hususları güncelliğini korumaktaydı. Mükâfat almak için (prix d’excellence³⁹ veya prix d’honneur) büyük tatil ödevi puanı önem arz ediyordu. “Prix d’excellence”, önceden “prix d’honneur” almış en yüksek puanlı öğrenciye; “prix d’honneur” ise, senede en az üç “mentions d’honneur” ve iki “mentions très bien” alan öğrenciye veriliyor, öğrencinin yıl sonunda aldığı notlar ise halen Palmarès’te yayımlanıyordu. Okul, bundan böyle orta ve lise düzeyinde eğitim verecekti.

Kitapçıklardaki adresin değişmesi ve günümüzdeki halini alması bir sonraki ders yılında gerçekleşti. 1938-1939 kataloglarında isim ve adres “Collège Saint-Michel Fransız Lisesi Feriköy İstanbul”⁴⁰ olarak güncellendi. Bundan böyle kaydolmak isteyenler, lise direktörlüğüne o yılın 15 Ağustos’una kadar kayıt bilgilerini vermeliydi. Pazartesi, çarşamba ve perşembe günleri kayıt günleriydi. Adaylar, nüfus belgesi sureti, sağlık raporu, aşı kartı, 2 fotoğraf ve naklolduğu okuldan alacağı belgeleri okula iletmelilerdi.⁴¹ Eylül’ün ikinci haftası okullar açılırdı. Bu bilgiler, 1943 ders yılına kadar sabit kaldı. Bu demek oluyor ki 1940’lı yıllara kadar St. Michel’de köklü değişimlere

³⁸ Metindeki tüm mezun sayıları, arşivde yer alan *Diplômes* isimli diploma koçanlarının sayılmasıyla elde edilmiştir.

³⁹ Mükemmeliyet ödülü.

⁴⁰ Günümüzdeki Şişli’deki bina.

⁴¹ Arşivden edindiğimiz tüm öğrenci dosyalarında adı geçen belgeler bulunmaktadır.

gidilmedi. Ancak bu yeniden doğuş yıllarında okul, kendine has Lasalyen sistemini koruduğunu belli etmişti.

1930'ların sonu 1940'ların başında, öğrencilere ait özel “Haftalık Not Cüzdanları”⁴² uygulamaya konuldu. Böylece, öğrencilerin not skalaları, imtihanların içeriği ve tavır ve hareketten aldıkları notlar tek bir deftere kaydedilmeye başlandı. 1937'den 1941'e kadarki “Haftalık Not Cüzdanlarına” bakıldığında, öğrencilerin bundan böyle *Collège St. Michel Fransız Lisesi* adı altında mezun olduğu ve mezuniyet şartları görülmektedir. Not Cüzdanları her pazar günü ebeveynlerce imzalanır, takip eden pazartesi ise profesöre teslim edilirdi. Her öğrenci, hal-ü hareket (conduite), terbiye ve nezaket (politesse) ve çalışma/uygulama derecesinden (application) en az 42 not almak zorundaydı. İlaveten günlük derslerden yeteri kadar not almalıydı. Bu notlar, Palmarès'e işlenirdi. Puanı 200'e ulaşan takdir belgesi alırdı. İmtihanlar genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılırdı. İlaveten her yılsonunda üst sınıfa geçmek için beş imtihan yapılırdı. Bu imtihandan en az 5 notu almak zorunluluğu vardı. Alınamazsa, sınıf tekrarı yapılırdı. Mention d'honneur almak için en az 42 puan almış olmak ve iki parfait almış olmak gerekiyordu. Nezaket, hareket tarzı gibi derslerden de en az 40 alınmalıydı. Prix d'honneur için ise not cüzdanında hiç kötü not olmamalıydı. Okula devam mecburiydi. Devamsızlık yapanların ebeveynlerinin, müdüriyete sebeplerini bildirmeleri gerekiyordu.⁴³ Her sabah saat 08.00'de okulda bulunulmalıydı. İzinsiz ya da tasdiksiz gelmeyenler ise iki not kaybederlerdi. Bahsi geçen bu puanların toplandığı haftalık not cüzdanlarında hal-ü hareket, çalışma derecesi, terbiye ve nezaket için özel bölüm ayrılır ve puanlamalar yapılırdı. Diğer imtihanlar ve tatil ödevleri ayrıca puanlanırdı.

Görülüyordu ki St. Michel, iki okulun birleşmesi ve FEC'in devam eden disiplin anlayışıyla gitgide büyüyordu. 1931-1941 yılları arasında 815 öğrenci okula kaydolmuştu. Haliyle bazı öğrenciler mezun olmuş ya da oluyorlardı. Mezunların, iyi okullara devam ettikleri bilgisi yıl yıl artıyordu. Öyle ki, 1942 yılında 33 St. Michel mezununun hali hazırda İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine devam ettiği bilgisi gelmişti. O yıl 9 St. Michel'li Tıp Fakültesinden mezun oldu. 1943-1944 ders yılı bitiminde Kolej, St. Michel'den mezun olanların başarılarını listeleyen bir kitapçık yayımladı. Listeye göre, Tıp Fakültesini kazanmış ve okumaya devam eden 35 St. Michel'li vardı. Aynı yıl, beş St. Michel'li doktor olmuştu. 20 St. Michel'li Fen Fakültesinde okurken, iki

⁴² Livret de Notes Hebdomaires.

⁴³ Öğrenci dosyalarından edindiğimiz bilgilere göre St. Michel'de öğrencinin devamsızlık yaptığı tarih, gün ve saatler bir föye yazılmakta ve ebeveyne gönderilmektedir: Y. B. öğrenci dosyası, St. Michel arşivi. (Öğrenci dosyalarından yapılan atıflarda kişisel verileri korumak adına isim belirtilmemiş, ilk harfler kullanılmıştır.)

kişi mezun olmuştu. Bir kişi İktisat Fakültesindeydi. 4 kişi hali hazırda Yüksek Ticaret Okuluna devam ederken, 2 kişi buradan mezun oldu. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde 1, Güzel Sanatlar Akademisinde ise 3 kişi okuyordu. 14 kişi Hukuk Fakültesi öğrencisiyken, 4'ü mezun olmuştu. Yurt dışında ise dağılım Paris, Strasbourg, Viyana, Roma, Milano, Atina, Bükreş, Selanik sıralamasındaydı. Çoğunluğun Paris'i tercih ettiği görülüyordu.⁴⁴ Üniversitelerdeki dağılımın yanı sıra, İstanbul'daki yabancı okullar arasında da geçişler başlamıştı. Haliyle her yabancı okul, başarı düzeyi yüksek öğrencileri kabul ediyordu. 1950'li yıllarda St. Michel'de lise 2'yi bitirmiş, ardından Robert Kolej'e geçmek istemiş bir öğrenci dosyasına ve öğrencinin not dökümlerine bakıldığında, bu öğrencinin çok başarılı olduğu ve yabancı okullar arasında müfredatın benzer olduğu görülmektedir. Örneğin her iki okulda da Türk edebiyatı, tarih, coğrafya, millî savunma, Fransızca, tahrir, cebir, geometri, fizik, kimya, biyoloji ve İngilizce dersleri hali hazırda devam ediyordu.⁴⁵

Peki bu başarı nasıl sağlanıyor ve kalite nasıl korunuyordu? Frèrelerin disiplin anlayışının devam ettiği açıktı. Ancak bu disiplinin beslendiği ve Lasalyen sistemin güncele uyumlandığı “eğitilmiş ve dünyaya açık insan” yetiştiren özel bir müfredat hazırlanmış olmalıydı. İlkokul kapatıldıktan sonra 1932'de açılan ihzari (hazırlık) sınıfın ayrıcalıklı eğitim veriyor olması kaçınılmazdı. Zira St. Michel Lisesi, Türkiye'deki Fransız okulları içinde bir yıl hazırlık eğitimi veren tek Fransız okuluydu ve bu günümüzde de böyledir. Demek ki, hazırlık eğitiminden başlayan yoğunlaştırılmış bir terbiyeden söz edilmeliydi. 1942-1944 arası St. Michel hazırlık bölümünde Türkçe, kıraat-izahat, gramer-tahlil, imlâ, muhasebe, hesap, tarihi tabir, eşya dersi ve muhtelif dersleri verilmekteydi. Bu hazırlık eğitimi, 1954'ten 1958'e kadar Türkçe, beden eğitimi, imlâ, okuma, lügat, konuşma, tahrir-gramer, hitap, aritmetik, resim (yazı) ve müzik dersleri şeklinde genişledi. 1958-1959 ders yılında bu derslerden “hitap” çıkarıldı ve 1959'dan 1965'e kadar hazırlık eğitimi bu şekilde devam etti. 1965-1966 ders yılında hazırlık müfredatı yeniden değerlendirildi ve dersler Türkçe, beden eğitimi, dil ve imlâ, okuma, lügat, konuşma, Fransızca kompozisyon, matematik, resim ve müzik olarak belirlendi. Fakat bir sonraki yıl 1966-1967'de tekrar bir önceki yılki müfredat kabul edildi. 1975 yılında hazırlık sınıfında Türkçe, Fransızca, matematik ve tabiat dersleri vardı. Bu, 1976'da değişti ve 1980'e kadar Türkçe, Fransızca, matematik ve beden eğitimi şeklinde dönüştü.

⁴⁴ 1931 yılındaki Palmarès'e baktığımızda Paris'te okuyan bir öğrenci görmekteyiz. Nancy ve Lyon tercihler arasındadır.

⁴⁵ M. A. A. öğrenci dosyası, St. Michel arşivi.

Görüldüğü gibi henüz hazırlık eğitiminde ve birleşimin gerçekleşmesinden hemen sonra 1940'lı yıllarda, sadece dil eğitimi değil, “hayata hazırlık” dersleri veriliyordu. Kendini ifade etme, okuduğunu anlama ve izah etme, zihinle bedenini eğitme, bu esnada sanata ve spora yönelme terbiyesi daha okula başlamadan veriliyordu. Haliyle öğrenciler, günlük yaşamdaki temel eğitimi sağlam alıyor, birinci sınıfa geçtiklerinde bu eğitimin üzerine bilgi katarak kendilerini inşa ediyorlardı. Yukarıda sözü edilen “güncele uyumlu” müfredat, arşivden edinilen diploma defterleri, öğrenci karneleri, broşürler, mezun kayıtları ve koçanlardan derlenerek aşağıdaki tabloda bir araya getirildi.⁴⁶

Okulların Birleşimi Sonrası 1937-1980 Yılları Arası Ders Müfredatı

DERSLER	YILLAR																															
	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1946	1946-1949	1949-1950	1950-1953	1954-1955	1955-1956	1956-1957	1957-1958	1958-1959	1959-1960	1960-1961	1961-1962	1962-1963	1963-1964	1964-1965	1965-1966	1966-1967	1972-1973	1973-1974	1974-1975	1975-1976	1976-1977	1977-1978	1978-1979	1979-1980
Türkçe	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Coğrafya	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Fransızca	√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Yurt Bilgisi / Yurttaşlık	√	√	√	√	√	√	√	√				√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√						
Tarih	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Sosyoloji	√		√						√	√	√	√	√	√	√										√		√	√	√	√	√	
Hal-ü Hareket		√																														
Terbiye ve Nezaket		√																														
Hesap		√	√																													
Eşya Dersi			√																													
Boya Dersi		√	√																													
Fünun		√	√																													

⁴⁶ Tablo, birleşim sonrası, 1936 ders yılından itibaren müfredata konulan derslere göre tasnif edilmiş ve yazar tarafından hazırlanmıştır.

Gelenekten Geleceğe: Saint Michel Fransız Lisesi

[illegible]

[illegible]

****Gayrimüslim öğrenciler bu dersten muaftır.**

Tablodan görüldüğü üzere, okulun birleşiminden itibaren Türkçe, Fransızca, coğrafya ve tarih kesintisiz devam eden zorunlu derslerdi. Hemen arkasından, İngilizcenin bu sınıflandırmaya girdiği görülmektedir. 1939-1940 yılında verilen ve açıklaması yapılmayan “yabancı dil” dersinin İngilizceyi karşıladığı düşünülmektedir. Böylece okul, öğrencilerini iki dilli mezun etmektedir. Vatan sevgisinin aşılandığı yurt bilgisi veya zaman içinde değişen adıyla yurttaşlık bilgisi dersi 1974 yılına kadar devam etmiştir. Bu ders dahil olmak bazı derslerin Türkçe ve Türk öğretmenlerce verilmesinin zorunlu olduğu bilinmektedir. Okul bu kurala uymuştur ve Türk öğretmenlerin adları ve nakil belgeleri listeli şekilde arşivde muhafaza edilmektedir.⁴⁷ Öte yandan, okulun mevcut tarih öğretmeni Fatma Binöz’le yaptığımız röportajda, günümüzde Türk tarihinin Türkçe ve 1924 yasalarına uygun anlatıldığı; ilaveten coğrafya, felsefe ve kültür derslerinin Türkçe ve Türk öğretmenlerce verildiği doğrulanmıştı. Bu bilgilerle okulun Cumhuriyetin eğitim kurallarına kesin uyduğu görülmektedir.⁴⁸

Kesintisiz verilen derslere fizik, kimya ve biyoloji de dahildir. Bu durum, temel fen bilimlerinin öne çıkarıldığını kanıtlamaktadır. Tabloya bakıldığında bazı yıllarda bu derslerin olmadığı görülmektedir. Ancak fünün isimli dersin; yine 1950’li yıllarda ve 1973 sonrasında ise fen bilimleri dersinin olduğu göze çarpmaktadır. Bunlar, muhtemelen birbirlerini tamamlayan dersler olup okulun akıl ve bilime verdiği önceliğin en somut örnekleridir. Bundan yola çıkarak, bazı derslerin birbirlerinin devamı ya da tamamlayıcısı olduğu söylenebilir. Örneğin, 1928-1940 arası verilen hesap dersi, 1944’e kadar usulü muhasebe ile tamamlanabilir. 1939 yılında bir kez verilen felsefe ile 1946-1953 arasında ve 1972’den sonra daima verilen felsefe dersi birbirinin devamıdır. 1953’e kadar verilen askerlik dersinin 1954 yılında milli güvenlikle tamamlanması; 1939-1950 arası aralıksız verilen hendese dersinin adının değişmesiyle geometri olması ve 1950’den sonra bu isimle devam etmesi, müsellesat dersinin trigonometriye dönmesi bu duruma verilebilecek diğer örnekler arasındadır.

1949-1950’de okulda ilk kez bütünleme imtihanlarına yer verildi; buna bağlı olarak diploma alma şartları da güncellendi. Okulu bitirenler orta veya lise bitirme imtihanlarından sonra, devlet ortaokul veya devlet olgunluk imtihanına girecekler, burada başarılı olurlarsa devlet tarafından diploma alacaklardı. Fakat bu ders yılı bir başka ilke daha imza attı. Okulun basketbol, voleybol ve futbol takımlarının fotoğrafları ilk kez yayımlandı. Demek oluyordu ki 1944 yılında

⁴⁷ Esat Mahmut Karakurt (Edebiyat), Mesut Saydam (Türkçe), Osman Saffet (coğrafya), Avni Aynagöz (askerlik) vb., *Professeurs Turcs*. St. Michel arşivi. Aynı başlıkta her ders yılına ait öğretmen listesi mevcuttur.

⁴⁸ Fatma Binöz röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022

müfredata eklenen jimnastik dersi sadece bir ders olarak kalmamış, okul kulüplerini açılmasına da vesile olmuştu. Tablodan gördüğümüz kadarıyla ders, 1957 yılına kadar zaman zaman jimnastik zaman zaman beden eğitim adıyla devam etti. 1957-1958 ders yılında jimnastik dersinin adı tamamen beden eğitim olarak değişti.

Elbette 1940'lı yıllardan 1960'lara liselerde edebiyat ve fen kolları olduğu bilinmektedir. Haliyle, müfredattaki dersler bu kollara göre düzenlenir. Aldıkları derslere göre 1946-1947 ders yılında 15 kişi edebiyat, 13 kişi fen kolundan; 1947-1948 ders yılında 14 kişi edebiyat, 13 kişi fen kolundan; 1948-1949 ders yılında 18 kişi edebiyat, 11 kişi fen kolundan; 1949-1950 ders yılında edebiyat kolundan 7, fen kolundan ise 13 kişi mezun oldu. 1950-1951 yılında fen kolundan 14 kişi, edebiyat kolundan 18 kişi; 1951-1952 yılında edebiyat kolundan 15, fen kolundan 16; 1952-1953 yılında aynı dersleri alarak edebiyat kolundan 12, fen kolundan ise 21 kişi mezun oldu. 1954-1955 yılında lise edebiyat kolundan 37 kişi mezun olmuştu.

1956'dan sonra müfredata din dersi eklendi. Bu dersten gayrimüslim öğrenciler muaf tutuldu. 1974'ten sonra ise ahlak dersi eklendi. 1976'da frèrelerin okuldan çekilmesiyle duyulan eksikliğin tamamlanması adına ahlak dersinin eklendiği düşüncesi pek uzak gelmemektedir. Zira 1976'ya kadar okul onların disiplin ve ahlak anlayışıyla devam etmişti. Şimdi, yerini alacak bir derse ihtiyaç duyulması çok doğaldı.

Dikkat çeken bir diğer ders kozmografya, ilk olarak 1939'da müfredata dahil edildi, 1946-1955 arası aralıksız verildi. Diğer yandan, 1954-1958 arası tamamlayıcısı astronomi dersi mevcuttu. Sonrasında 1972-1975 yılları arasında kozmografya yeniden karnelerde yer aldı.

Ders tablosunda 1962-1972 arası bir boşluk görülmektedir. Adı geçen yıllara ait ders bilgisi bulunamasa da öncesi ve sonrası değerlendirmeye alındığında temel derslerin devam ettiği; beş yıllık periyotlarda genelde ders akışlarının aynı olduğundan yola çıkarak, bu yıllarda çok önemli bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

1960'lı yıllarda okul, kendine has kurallarını bir kez daha yayımladı. Bunu yapmasının sebebi, muhtemelen, kurallarından taviz vermediğini yinelemek ve vurgulamaktı. Verilen bilgilere göre, Haftalık Not Defterleri uygulamasına devam ediliyordu. Disiplin, çalışma, hal ve gidiş, Fransızca, matematik ve fen bilimlerinden alınan notlar hâlâ işlenmekte ancak mükâfat için artık not toplamı yapılmamaktaydı. Mükâfat uygulaması belirli değişikliklerle devam etmekteydi. Öğrencilerin bundan böyle ders ve ödevlerden toplam 100 puan alması gerekiyordu. Bu puan, sınav notlarına ekleniyordu. Başarı notu da Palmarès'e kaydediliyordu. 4, pekiyi not sayılmaktaydı. Üstelik bir pekiyi, üç

aylık kötü bir notu silebilirdi. Bir haftada toplam 75 puan alan bir öğrenci parfait alırdı. Bir ders yılında iki ayrı kanaat notu kullanılmaya başlandı. Orta son hariç diğer sınıflarda, bir dersin iki dönem ortalamasının en az 5 olması gerekmekteydi. Türkçe, iki ders yerine sayılırdı. Disiplin uygulaması hâlâ çok katı olup kopya çekenler sınavdan çıkarılır; öğrenci kopya çekmeyi bir kez daha denerse, bütün derslerden kalırdı. Mention d'honneur alabilmek için haftalık karnelerde zayıf not olmamalı ve en az iki parfait alınmalıydı. “Peki” almak için disiplin, nezaket ve çalışmaya verilen dikkatten 6 nottan fazla kaybedilmemiş olması; “iyi” almak içinse 12 nottan fazla kaybedilmemiş olması gerekirdi. “Şeref mükâfatı” için hiç zayıf not almamış olmak gerekirdi. “Excellence” mükâfatı içinse şeref mükâfatı almış ve sınavlarda sınıfının en yüksek notunu almış olmak gerekiyordu. Öğrenciler her sabah 08.00’de okula gelmiş olmalıydı. Bir ders yılında otuz gün devam etmeyen öğrenci sınıfta kalırdı. Hastalık sebebiyle 10 gün devamsızlık hakkı vardı ve bu, doktor raporu ile kanıtlanmalıydı. St. Michel’de okuyan bir öğrencinin herkesin bağlı olduğu din ve inancı saygı göstermesi gerekirdi. Kişi, başkalarının inanışlarına konusunda münakaşa yapmamalıydı. Okuldan izin alınması için başvuru zorunluydu. Yalan söylemek, adabı muaşerete uymamak, ödev yapmamak, birini tehdit etmek, okul veya başkalarının eşyasına zarar vermek, okul duvarlarına edep dışı yazılar yazmak, resimler çizmek, hırsızlık, sahtekarlık, öğretmenlere karşı itaatsizlik ve okula özürsüz geç gelmek tamamen yasaktı.⁴⁹

Yinelenen bu kurallarla, 1970-1971’de, toplamda 79 öğrencinin okulda olduğu bilinmektedir. Ancak o yıl için önem arz eden husus, ilk kez bir kız öğrencinin okula kaydolmasıdır. 3814 öğrenci numarasıyla Rejin Benbanaste⁵⁰, St. Michel’e kaydolun ilk kız öğrenciydi ve 20 Ocak 1960 doğumluydu. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Musevi olarak kaydedilmişti. Şişli Talat Paşa ilkokulundan sonra imtihanla St. Michel’e 20 Eylül 1970’te 30 lira ücretle kaydolmuştu. Fen sınıfındaydı. Okula kaydolurken kolera ve karma aşısı yapılmıştı. Devam etmediği günler için ailesine yazılan yazı da dosyasındaydı. Ortaokul diplomasını 1973-1974 ders yılı sonunda, 14 Eylül 1974’te St. Michel’den aldı. Liseyi de St. Michel’de okuyarak 12 Temmuz 1977’de diplomasını aldı. Diploma notu 5,30’dur. Mezun olurken Türkçe kompozisyon, Türkçe edebiyat, tarih, coğrafya, sosyoloji, millî güvenlik, ahlak, Fransızca edebiyat, felsefe, matematik, fizik, kimya, biyoloji, İngilizce ve beden derslerini almıştı. Aynı yıl, Saadet Deridas ve Adina Çarti de kız öğrenci olarak okula

⁴⁹ S. G. öğrenci dosyası. St. Michel arşivi.

⁵⁰ Rejin Benbanaste ile ilgili bilgiler öğrencinin dosyasından edinilmiştir. St. Michel arşivi.

kaydolmuşlardı. Ortak noktaları ise, Musevi olmaları ve aynı okuldan, Talat Paşa ilkokulundan, St. Michel'e gelmeleri idi.⁵¹

Bu kız öğrencilerin okulu bitirdiği yıllarda önce 1976'da sanat tarihi, sonrasında 1978'te turizm dersleri müfredata eklendi. 1972-1973 ders yılı haziran ayında 26, güz döneminde 17, ekim ayında ise 5 öğrenci; 1973-1974 ders yılında yaz döneminde 19, güz döneminde 22 öğrenci diplomaya hak kazanırken, aynı yıl 14 kişi tek ders sınavına girerek lise diploması aldı. 1979-1980 öğretim yılı müfredatının aynısı, 1981-1982'de devam etti.⁵² Öyle görünüyor ki Türkiye'nin 1980'de yaşadığı askeri darbe sonrası müfredata eklenen zorunlu İnkılâp Tarihi dersleri, yabancı okullara da duhul etmişti.

Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Saint Michel Fransız Lisesi: “Çağdaş Bir Gelenek”⁵³

St. Michel'in 2015 yılından bu yana müdürlüğü devam ettiren Monsieur Jean-Michel Ducrot, okulu, “Bir Lise, Bir Gelenek, Bir Gelecek” olarak tanımlıyordu. Akademik ve sosyal başarı, analiz sentez yeteneği, ötekine saygı ve toleransın St. Michel'in değişmez görevi olduğunu; modern dünyada çok önemli bir yere sahip olan Türkiye'nin kültürel, sosyal, entelektüel zenginliklere sahip genç jenerasyonlara ihtiyacı olduğunu ve öğrencilerini yarının dünyasının aktörleri olarak yetiştirdiklerini söylüyordu. Disiplin anlayışının frereleden geldiğini, okulun kapısında bekleyip öğrencilerin giriş çıkışlarını sessizce gerçekleştirmeleri için onları kontrol ettiklerini ve bu geleneği bugün kendilerinin de sürdürdüklerini vurguluyordu.⁵⁴

Başarılı öğrencilere verilen onur ödülü, yani mükâfat sistemi hâlâ devam etmektedir. Ödül, 70 ortalaması olan öğrencilere verilirken, en az 85 ortalaması olanlara ise mükâfat belgesi verilir. 1963'ten beri Fransız bakaloryasıyla eş değer eğitim yaptığından öğrenciler mezun olduklarında Fransa başta olmak üzere Avrupa üniversitelerine direkt başvuru yapabilmektedir.

St. Michel'in Aralık 2022 itibarıyla yaklaşık 500-600 öğrencisi olduğu bilinmektedir ve hâlâ kardeşlik ve sosyal dayanışma değerlerine dayanan Lasalyen⁵⁵ eğitim sistemiyle “aydın insan” yetiştirme hedefinden sapmadan, geleneklere sadık kalınarak eğitim öğretime devam etmektedir. Okul,

⁵¹ *Öğrenci Künye Defteri 1970-1971*.

⁵² M.S.B. öğrenci dosyası. St. Michel arşivi.

⁵³ “Çağdaş Bir Gelenek” (Une Tradition Contemporaine), okulun günümüzde kullandığı tanıtım cümlesidir.

⁵⁴ “Saint Michel: Un lycée, une tradition, un avenir!”, *Une Tradition Contemporaine*, St. Michel arşivi. İlaveten, Jean Michel Ducrot röportajı, St. Michel Lisesi, 16.12.2022.

⁵⁵ Türkiye'de günümüzde üç Lasalyen Fransız lisesi bulunmaktadır: St. Michel, St. Joseph İstanbul ve St. Joseph İzmir.

günümüzde bir yıl hazırlık olmak üzere toplam beş yıllık süren eğitim sonunda öğrencilere lise diploması verir. Hazırlık programında haftada 21 saat yoğunlaştırılmış Fransızca öğretilirken, öğrenciler bilim ve kültüre teşvik edilir. Bu programa 4 saat İngilizce ve 8 saat Türkçe dersleri dahildir. Lisenin ilk iki yılında fizik, kimya, biyoloji ve sağlık dersleri başta olmak üzere bilimsel eğitime ağırlık verilir. 11. sınıftan itibaren ise öğrenciler, onları üniversite sınavlarına hazırlayacak yeteneklerine göre bölüm seçerler. Dört yıl sonunda öğrenciler akıcı Fransızca konuşur ve Fransız edebiyatına hâkim olurlar.

Matematik, fen, kimya, fizik ve biyoloji dersleri Fransızca okutulurken, İngilizce dersi de zorunludur. Okul seçmeli ders, çağdaş eğitim projeleri⁵⁶, bilimsel projeler, dijital uygulamalar ve her sınıfta yer alan internet bağlantısı sayesinde çağa ayak uydurmaktadır. Tiyatro, müzik, resim, dans, karikatür, fotoğraf vb. çok sayıda sanatsal etkinlik imkânı sunan St. Michel, eğitimin tamamlayıcısı spor ve sosyal yardımlaşma kulüplerine yer verirken, geleneksel hale gelen satranç turnuvalarına ve Türkiye'nin önde gelen okullarının çeşitli etkinliklerine “St. Michel Uluslararası Sanat Festivali” başlığıyla her yılın mayıs ayının sonunda ev sahipliği yapar. Kültür turları ve öğrenci değişim programları öğrencilerin farklı vizyonlara sahip olmasını sağlar. Okulda, günümüzde, öğretmen ve öğrencilerin değerlendirme yazılarının yer aldığı “La Gazette” adlı her ders döneminde yayımlanan süreli bir dergi çıkmaktadır. Bu yayın, Ocak 2021 sayısında okul müdürü M. Ducrot'nun belirttiği gibi öğrencilere “sorumluluk vererek büyümelerini sağlamak” için önemli bir çağdaş iletişim yöntemidir.⁵⁷

St. Michel'in binaları U tipi plan üzerine kuruludur ve binalar orta avluya açılır.⁵⁸ Ana bina beş kattan oluşmaktadır. Bu binanın çatısının hemen ortasında, günümüzde çalışamayan bir saat vardır. Okulun eski fotoğraflarına bakıldığında, ana binanın hemen hemen hiç değişmediği görülmektedir. Değişmeyen bir başka husus ise her kata farklı motiflerin işlendiği zemin karolardır. Okul kapıları eski halini korumakta olup uzun ve yüksek tavana erişir şekildedir. Ancak okuldaki öğretmenlerden alınan bilgiye göre kapıların üzerlerinde günümüzde yer alan vitraylar orijinal olmayıp sonradan yapılmıştır. İdari ofisler, müdür ve müdür yardımcısının odası giriş kattadır. Yine muhasebe, arşiv, öğretmenler odası, veli görüşme ve toplantı odası giriş katta, sınıflar ise üst kattadır. En üst katta günümüzde sınıf ve rehberlik merkezi

⁵⁶ Bu projelere bir örnek: “Cesaretin varsa öğretmen ol!” sorumluluk alma projesidir. Öğrencilerden, kendilerini öğretmen yerine koymaları istenmektedir. Amaç Z kuşağından neler öğrenilebileceğinin tespitidir.

⁵⁷ *La Gazette*, Ocak 2021, No. 33.

⁵⁸ Kutlu 2018, s. 117. Okulun mimarisine ilgili verdiğimiz diğer bilgiler, kendi gözlemlerimiz ve çektiğimiz fotoğraflara dayandırılmıştır.

olarak kullanılan eski lojman ve ütü odası vardır ve bu bölmeyi sınıflardan ayıran demir parmaklıklar halen durmaktadır. Aynı katta 2021 yılından beri aktif yayın yapan SMart⁵⁹ adlı lise radyo istasyonu bulunmaktadır. Dijital olarak tüm dünyaya yayın yapan radyo, lisanslı yayın yapan tek Fransız okul radyosudur. Okulun arka cephesinde, bir nevi U planı artık kapatan bölümde 2019 yılında yapılan yeni binada da eğitim öğretime devam edilmektedir.

Okulun demir kapısından girildiğinde hemen ön bahçesinde sağda St. Michel ve Ste. Jeanne d'Arc'ın heykellerine rastlanmaktadır. Solda ise yemekhane ve misafirler, okul müdürü ve ailesine tahsis edilmiş bir lojman bulunmaktadır. Aynı bahçede sağda heykellerin arkasında tavşan, kuş ve tavukların olduğu kümesler bulunmaktadır. Ortaya açılan avluda ise sebzelerin yetiştirildiği bir bostan, 2015 yılından beri mevcudiyetinin korumaktadır. Kuvvetle ihtimal bostan ve kümeslerin varlığı, FEC'den miras kalan “kendi kendine yetme” sisteminin devamını simgelemektedir. İlaveten, öğrencilere tarımı öğretmek, hayvan ve doğa sevgisi aşlamak için geliştirilen bir yöntem olarak da değerlendirilebilir. Kendine saygı, hayvana saygı, doğaya saygı... M. Ducrot, bu durumu “eko-vatandaşlık”⁶⁰ olarak değerlendirmiş ve çevreye duyarlı vatandaşlar yetiştirmeyi eğitim programına dahil etmiştir. Bu bağlamda okul, günümüzde, bir ilke imza atmış ve “Sıfır Atık” sistemini kurarak, sertifika almaya hak kazanmıştır.

Bostanın bulunduğu avluda basketbol sahası ve tören alanının solunda bir anı duvarı vardır. Duvar hakkında konuştuğumuz okulun seramik öğretmeni Duygu Bağlan, bu duvarın, okulun 125. yılı anısıyla başladığını ve halen devam ederek genişlediğini dile getirmiş, okulun dış duvarlardaki seramik eserlerin yine bu etkinlikle başlayan ve devam eden eserler olduğunu söylemişti. Üstelik tamamı, Fransız okulları içinde sadece St. Michel'de olan ve 18 yıldır aktif devam eden seramik atölyesinde yapılmıştı, yapılmaya devam ediyordu.⁶¹

Okuldaki şapel, kapatıldıktan sonra bir süreliğine içerisinde ibadet yapılmayan şapel olarak bekletildi.⁶² Okulun 35 yıllık Fransızca öğretmeni Alin Oskan, şapelin 1982'de kütüphaneye dönüştürüldüğünü, zira ibadetin yasak olmasından dolayı o zamana kadar kapalı ve kilitli şekilde kaldığını, günümüzde koridorlarda bulunan orijinal kilise sıraları ve bankların da o zamanlar şapelin içinde olduğunu bize verdiği röportajda dile getirmişti.⁶³ Daha sonra kütüphane, modern görüntüsüyle bugünkü yerine, alt kata taşındı. Eski

⁵⁹ SMart kelimesindeki SM harfleri, St. Michel'in ilk harflerini karşılamaktadır.

⁶⁰ *La Gazette*, Haziran 2022, No. 36.

⁶¹ Duygu Bağlan röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022.

⁶² Okulun idari bölümünde çalışan 1988 mezunu Melida Çetinel, kendi öğrenciliğinde şapelin mevcut olduğunu, ancak kapalı olduğundan ibadet yapılmadığını ifade etmiştir.

⁶³ Alin Oskan röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022.

şapel ise, 2010 yılından beri *Ste. Jeanne d’Arc* adıyla çok amaçlı salon olarak etkinlikler için kullanılmaktadır. Şapeli, *Ste. Jeanne d’Arc*’ın, *St. Jean Chrysostome*’un ve *Jean Baptiste de la Salle*’in resimlerinin olduğu vitraylar süslemektedir.

St. Michel, 2021-2022 verilerine göre üniversiteye girişte yakaladığı %98 başarıyla İstanbul’daki en iyi 10 lise arasındadır. Dünya çapında sadece 75 okula verilmiş, iki dilli okulların uluslararası düzeydeki uygunluğunu gösteren “FrancEducation” markasıyla ödüllendirilmiş bir okuldur.⁶⁴ Haliyle temayüz eden çok sayıda mezunu vardır. 1988 mezunu çocuk kalp ve damar cerrahı Ali Can Hatemi, aynı yıl mezun tiyatro sanatçısı Bensu Orhunöz ve fotoğraf sanatçısı Muammer Yanmaz, 1998 mezunu Can Yayınları genel müdürü Can Öz, 1982 mezunu TEB Factoring Genel Müdürü Çağatay Baydar, 1987 mezunu mimar ve Erginoğlu & Çalışlar kurucu ortağı Hasan Çalışlar, 1975 mezunu plastik ve rekonstrüktif cerrah Osman Oymak, yine aynı yıl mezun sanatçı-tasarımcı Sabrina Fresko, 1994 mezunu gazeteci Semin Gümüşel Güner, 1973 mezunu belgesel ve film yapımcısı Tuğrul Altunkal, 1987 mezunu mimar Tülin Hadi, 1976 mezunu Tunalı A.Ş. Başkanı Vedat Mimaroglu, 2004 mezunu oyuncu Zeynep Özyağcılar, yapımcı/sunucu Osmantan Erkir, St. Michel’de okumuş ancak mezun olmamış oyuncu Farah Zeynep Abdullah, Alarko şirketler grubu başkanı İshak Alaton, oyuncu Oya Aydoğan, Migros Genel Müdürü Özgür Tort, Profilo Holding Yönetim Kurulu Başkanı Jak V. Kamhi, iş kadını Arzuhan Doğan Yalçındağ, Ferrari satış müdürü Ferhat Albayrak, Coca-Cola Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı İzzet Özilhan, müzisyen Yalın, müzisyen Ozan Doğulu, spiker Ahu Şentürk, müzisyen Nazlı Mengi, yazar/yayıncı Rifat Bali bunlardan sadece birkaçıdır.⁶⁵

Mezunların çoğunun üye olduğu St. Michel Mezunlar Derneğinin birliği ve etkinlikleri kuşkusuz frèrelerden kalan ve “Dostluk Derneği” adı altında bir araya gelinen “amikal” geleneğin devamıydı.⁶⁶ Dernek, bir gelenek haline gelen ve aynı eğitim sistemi gibi güncel uyumladığı krep günlerini her yıl ilkbahar aylarında okul bahçesinde gerçekleştirmektedir.

St. Michel’in 29 yıllık felsefe öğretmeni Belgin Şahin Sarısoy bu araştırmamızın özetini bize verdiği röportajda çoktan anlatmıştı. Aile ve dayanışma kültürünün okulun geleneğinden geldiğini; bunun vakıf ve kurucuların aktardığı bir duygu olduğunu dile getirdi. Geleneğin içinde olmanın

⁶⁴ St. Michel Fransız Lisesi idari birimlerinden ve St. Michel ana kataloğundan elde edilen bilgilerden derlenmiştir.

⁶⁵ Adı geçen mezunlarla ilgili bilgi St. Michel Lisesi arşivinden elde edilen, *13 Portraits Pour 13 Décennies Brillantes* adlı eserden ve <https://sm.k12.tr/mezunlarimiz/> edinilmiştir.

⁶⁶ Ange Michel, *St. Joseph’in Öyküsü*, c. 1, s. 60.

besleyici olduğunu ve ötekini anlamanın farkındalık yarattığını söyleyen Sarısoy, Saint Michel'in sadece öğrenciye değil, öğretmene de özgürlük alanı verdiğinin altını çizdi. Diğer bir ifadeyle okul, öğretmen gelişimini de destekliyordu. Aidiyet duygusu, eğitime yatırım ve saygı bu okulun olmazsa olmazıydı. Okul, dünya vatandaşı, dünyayı tanıyacak donanımlı öğrenciler yetiştirmek için çalışıyor; bu sebeple mezunlarıyla işbirliği yaparak projeler üretiyordu. Evet, burası yüz ölçüm olarak küçük bir okuldu. Bu, ilişkilerin sıkı olmasını sağlıyor; okulla yolu kesişen herkesin ailenin bir parçası olmasına vesile oluyordu. Okulda, şeffaf yöneticilik anlayışı vardı. Yöneticilerin kapısı hep açıktı. Ancak, saygı, sevgi ve mesafe hep korunurdu. Sarısoy'a göre, geleneksel kurum kültürü yıkılırsa, okul yerinde duramazdı. Bu sebeple, frèrelere gelen disiplin anlayışı; diğer bir ifadeyle, tatlı sert otorite, ses yükselterek değil, göstererek sağlanan saygılı disiplin devam etmeliydi, ediyordu.⁶⁷

Sonuç

2026 yılında 140. kuruluş yılını kutlayacak olan Saint Michel Fransız Lisesi, Osmanlı'nın çözülme döneminde 1886'da açılmış ve önce Osmanlı'nın yenileşme çabalarına, ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemine tanıklık etmiş en prestijli ve köklü eğitim kurumlarından biridir.

Jean Baptiste de la Salle adlı varlıklı ve vizyoner bir genç tarafından, yoksul ancak okumaya hevesli ve yetenekli çocukların eğitimi için kurulan Frères des Ecoles Chrétiennes (FEC) adlı dernek, kurucusundan esinlenen adıyla “Lasalyen” eğitim sistemi adlı kendine özgü geliştirdiği bir eğitim sistemi oluşturmuş ve bu sistemle yetişecek öğrenciler için özel eğitim kurumları kurmuşlardır. Sistemin temel hedefi, eğitilmiş ve dünyayı kavrayabilen; ilaveten, toleranslı, saygılı, nazik, sosyal hayata dahil olan, dayanışmayı bilen ve ahlaklı insan yetiştirmektir. Derneğin üyeleri ve öğretmenleri din adamı olmakla beraber, laik eğitimi savunurken; yabancı dil öğrenmeye, bilimsel ve mesleki eğitime ağırlık veren bir müfredatla ve Fransa'dan aldıkları mali destekle açtıkları okullarla dünyanın birçok yerinde olduğu gibi İstanbul'da da eğitime başladılar ve okullar açtılar. Bunlardan biri, Türk coğrafyasındaki ilk laik ve ilk karma Fransız okulu olma özelliğini taşıyan St. Michel Fransız Lisesiydi.

FEC'in Osmanlı coğrafyasında, “insan inşa etmek” adına kurduğu okullardan ikisi olan Collège St. Michel ve kardeşi Collège Ste. Jeanne d'Arc, gençlerin önce kendi kişiliklerini bilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Bu biliş, doğal akışında, özgürlük ve bağımsızlık kavramlarının özümsemesi, kendine

⁶⁷ Belgin Şahinsoy Sarısoy röportajı, St. Michel Lisesi, 16.12.2022.

ve başkalarına saygı ve sevginin öncelikli değerler arasına alınması gerektiğini aşılacak. Diğer yandan, ilim ve ticaretin bir araya gelmesiyle, “kendi kendine yetmeyi” öğretiyorlardı. Eğitim; bilim ve yabancı dil temelliydi. Müfredatta güzel yazı yazma, Fransızca konuşma ve yazma, ticaret bilimi, coğrafya, doğa bilimleri, Latince, retorik, mantık ve tarih dersleri yer alıyordu. Bu geniş yelpazede, sorgulamayı ve sorumluluk almayı öğrenen gençler yetişiyordu. Disiplin, terbiye ve ahlak hep ön plandaydı. En nihai amaç sorgulayan, analiz ve sentez geleneğine sahip, farklılıklara saygılı, hoşgörülü ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmekti. Okul, geleneklerinden gelen bu eğitim sisteminden zaman içinde hiç vazgeçmedi. Gücünü geleneklerinden aldı ve bunu evrensel değerlerle bir araya getirerek geleceğe yansıttı. Diğer bir ifadeyle hedefinden ödün vermemek, mevcut yönetimlerin eğitim politikalarıyla kendi eğitim sistemini harmanladı ve Cumhuriyetin ikinci yüzyılına kadar geldi.

Collège St. Michel ve kardeşi Collège Ste. Jeanne d’Arc, bu Lasalyen eğitim sistemiyle aydın insan yetiştirme yolunda, 1936 yılına kadar iki ayrı okul olarak ve Osmanlı dönemindeki bütün eğitim düzenlemelerine uyarak, İstanbul’da eğitim öğretime devam etmişti. Rejimin değişmesiyle yani Cumhuriyetin ilanıyla kültürel yapı da değiştiğinden, okul yönetimi, Cumhuriyetle uyuşan dünyaya açık insan yetiştirme görevini bu kez Cumhuriyetin eğitim politikalarına göre uyarladı. Eğitim devrimi, öncelikle yabancı okullardaki eğitim sisteminin değiştirilmesi ve bu okulların Tevhid-i Tedrisat ve ulus devlet kurallarına uygun hale getirilmesiyle ilgiliydi. Nisan 1924’te okul, geçirdiği bir teftiş sonrası çeşitli uyarılar aldı. Uyarılar doğrultusunda, müfredat ve öğretmen seçiminde yaptığı düzenlemelerle geleneklerinden kopmadan yeniden doğarak eğitime devam etti.

Her iki okulun terbiye, disiplin, müfredat, hazırlık vb. içerikleri incelendikçe, özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında, git gide birbirlerine yaklaştıkları görülmekteydi. Bu sebeple, 1936’da güçlerini birleştirme kararı aldılar. Collège St. Michel ve Collège Ste. Jeanne d’Arc, “Saint Michel Fransız Lisesi” adıyla günümüzde Lasalyen eğitimin devam ettiği Türkiye’deki üç okuldan biri olarak Türk coğrafyasının en köklü yabancı eğitim kurumlarından biri olarak eğitim tarihinde hak ettiği yerini aldı.

Birleşimden sonra Türk öğrenci sayısı artarken; zorunlu Türkçe, yabancı dil, Tarih ve Coğrafya dersleriyle, ödül sistemi, ödev sistemi ve okul içi kurallardan asla taviz verilmeyen disiplin sistemi bir araya getirildi. Yalan söylemek, görgü kurallarına uymamak, ödev yapmamak, birini tehdit etmek, okula veya başkalarının malına zarar vermek, okul duvarlarına müstehcen şeyler yazmak, resim çizmek, hırsızlık, sahtekârlık, öğretmenlere itaatsizlik ve okula mazeretsiz geç gelmek tamamen yasaktı. Okul, geleneği geleceğe taşıyan bir sistemle bundan böyle “çağdaş bir gelenek” olarak yoluna devam edecekti.

Gazeteleri, sanat festivalleri, mezunlar buluşması, seramik atölyeleri ve radyo kanallarıyla çağa ayak uyduran okul, bahçesindeki tarla ve hayvan kümesleriyle de Osmanlı döneminde yabancı okullar için vazgeçilmez olan “kendi kendine yetebilme” ilkesini Cumhuriyette de aşlamaya devam etti.

Ezcümle, birlikten kuvvet doğmuştu. St. Michel’in geçmişteki ve günümüzdeki başarısının en temel sebebinin eğitimin kalitesi olduğu açıktı. Hazırlık sınıfında temel eğitim veriliyor; buradan başarıyla mezun olanlar, bilim, sanat ve spor ağırlıklı müfredatla zihin, ruh ve beden üçlemesinde aynı anda eğitiliyor, böylece bütüncül bir eğitim anlayışıyla, çağa ve gelişime açık insanlar yetiştiriliyordu. Okuldaki hazırlık eğitimi, aynı zamanda hayata hazırlıktı. Yabancı dil eğitimiyle beraber beyin ve yürek birlikte terbiye ediliyor, özgür, özgün, aydın, entelektüel, kendine ve ötekine saygılı, iletişimi kuvvetli insanlar yetiştiriyordu. Kendine has disiplin anlayışı otoritenin önemini öne çıkarıyor, bu durum saygının sınırlarını belirliyor, saygı ve sevgi ortak noktada birleşiyordu. Tüm bunları inşa etmenin temel anahtarı hümanizmdi. Okul, hümanist temelli terbiyeyle bir dünya vatandaşı yetiştiriyordu. St. Michel Fransız Lisesi dinî ayrımcılık yapmadan, taviz vermediği eşitlik prensibiyle, gelenekten geleceğe aktarılan müfredatıyla, sanata ve spora verdiği önemle, entelektüel etkinlik takvimiyle günümüze kadar kapılarını hiç kapatmadan eğitim öğretime devam etti, ediyor.

140. yılına girerken St. Michel, çağdaşı birçok yabancı okul gibi, medreseden okula geçişte Osmanlı’daki bilgi tanımını değiştiren, bir yandan dayanışma kültürü, ahlaki disiplin ve pozitif bilim ile insan yetiştirme ilkesiyle, diğer yandan ilk karma ve ilk laik Fransız okulu olmasıyla rol model bir eğitim kurumu olarak Cumhuriyetin ikinci yüzyılında eğitim öğretime devam etmektedir.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri

Collège Sainte Jeanne d’Arc Ferikeui, Inscriptions des Eleves.
Collège Sainte Jeanne d’Arc Ferikeui, Proclamation Solonelle des Prix.
Collège Sainte Jeanne d’Arc Proclamation des Prix aux Eleves du Collège.
Collège Sainte Jeanne d’Arc Proclamation Solonelle des Prix.
Collège Saint-Michel Année Scolaire.
Collège Saint-Michel Ders Yılı Kitapçıkları.
Collège Saint-Michel Haftalık Not Cüzdanları.
Collège Saint-Michel Palmarès.
Collège Saint-Michel Péra, Agha-Hamam Année Scolaire.
Collège Saint-Michel Proclamation des Prix aux Eleves du Collège.
Collège Saint-Michel, Inscriptions 1886-1924.
Diploma Defterleri.
Diplômes.
Eski Okul Fotoğrafları.
Moyennes des Examens, Années Scolaires 1925-1933.
Öğrenci Dosyaları.
Öğrenci Kayıt Defterleri.
Öğrenci Künye Defterleri.
Özel Saint Michel Fransız Lisesi 1886-2006, 120. Yıl Özel Basımı, İstanbul, 2006.
Une Tradition Contemporaine, Saint Michel.

b. Röportajlar

Alin Oskan röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022.
Belgin Şahinsoy Sarısoy röportajı, St. Michel Lisesi, 16.12.2022.
Duygu Bağlan röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022.
Fatma Binöz röportajı, St. Michel Lisesi, 14.12.2022
Jean-Michel Ducrot röportajı, St. Michel Lisesi, 16.12.2022.

c. Gazeteler

La Gazette, Haziran 2022, No. 36.
La Gazette, Ocak 2021, No. 33.
Revue Universelle Recueil Documentaire.
The Levant Herald, 7 Haziran 1870, Supplement.

d. Araştırma Eser ve Makaleler

13 Portraits Pour 13 Décennies Brillantes!

Aksoy 2015 Ekrem Aksoy, “Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Fransız Okulları”, *Gerflint*. Synergies Turquie no. 8, s. 29-46.

- Ange Michel 2004 Frère Ange Michel, *Les Frères des Ecoles Chrétiennes en Turquie (1841-2003)*, Les Editions ISIS, İstanbul.
- Ange Michel 2002 Frère Ange Michel, *St. Joseph'in Öyküsü*, çev. Demir Alp Serezli, Saint Joseph Lisesi Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Azınlık ve Yabancı Okullarının Genel Denetiminde Göz Önünde Bulundurulacak Esaslar, Yayın No: 33, Millî Eğitim Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara, 1994.
- Kutlu 2018 Gözde Kutlu, *19. Yüzyıldan Günümüze İstanbul'da Fransız Okul Yapıları*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, doktora tezi, İstanbul.
- Mantran 1981 Robert Mantran, "Les Ecoles Françaises en Turquie (1925-1931)", *La Turquie et la France à l'Epoque d'Atatürk*, Collection Turcica, Association par le Développement des Etudes Turques, Paris.
- Roche 1989 Max Roche, *Education, Assistance et Culture Françaises dans L'Empire Ottoman (1784-1868)*, ISIS, İstanbul.
- Sezer Arıç 2014 Ayten Sezer Arıç, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, Türk Tarih Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara.
- Somel 2010 Selçuk Akşin Somel, *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şencan Gürtunca 2017 Evrim Şencan Gürtunca, *Robert Kolej ve Türk Öğrencileri Üzerine Prosopografik Bir Çalışma*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, doktora tezi, Ankara.
- Şencan 2019 Evrim Şencan. *Robert Kolej ve Türk Öğrencileri (1863-1971)*, Libra Kitap, İstanbul.
- Şencan Gürtunca 2021 Evrim Şencan Gürtunca (ed.), *Türk ve Fransız Diplomatik Arşiv Belgeleriyle 100. Yılında Alemdar Vapuru Olayı*, Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Tanır 2016 Engin Deniz Tanır, *Cumhuriyet'in Kuruluş Sürecinde Türkiye'de Fransız Okulları (1919-1925)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Türk ve Fransız Diplomatik Arşiv Belgeleriyle 100. Yılında 1921 Ankara Anlaşması*, Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2022.

<https://sm.k12.tr/mezunlarimiz/>

<https://www.archives-lasalliennes.org/mission-peda.php> .

SUMMARY

This study covers the history, curriculum and education system of Saint Michel French High School, one of the most prestigious and well-established educational institutions that has witnessed and is witnessing the Ottoman efforts of renewal and the

revolutionary process of the Republic of Turkey since its foundation in 1886. St. Michel is first secular and first mixed French school in the Turkish geography.

The first foreign schools opened in the Ottoman geography belonged to the French Catholics. Each French school was founded by a religious community. The founding congregation of St. Michel was called “Frères des Ecoles Chrétiennes”, whose founder was Jean Baptiste de la Salle.

The founders of this community were called *frères* and they were not priests. That is, they were not clerical, they were secular. This group started education in Istanbul under the Lasallian (La Salliennes) education system, named after its founder Salle, with a curriculum emphasizing foreign languages, scientific and vocational education, and with three schools they opened with financial support from France. In the Lasallian educational tradition, young people were expected to recognize their own personality and education was provided accordingly. The freedom and independence of young people, respect for others, and love for oneself and others were among the priority values. The Lasallian system taught French scholarship, commerce and self-sufficiency. Therefore, education continued to be based on science and foreign languages. The curricula included eloquent writing, speaking and writing in French, commercial science, geography, natural science, Latin, rhetoric, logic and history. A Lasallian teacher “built people”. A Lasallian school provided intellectual education and training. Concrete pedagogical and synchronous teaching, teaching without memorization, reading in the mother tongue, rules, method and practical training were very important. Literature, writing, calculus and business education were at the forefront. The aim was to raise individuals who were inquisitive, had a tradition of analysis and synthesis, respected differences, were tolerant and responsible. They drew their strength from tradition and infused it with universal values.

In 1886, the FEC opened a school in Pera called “Saint Michel”. On the other hand, another school named Ste. Jeanne d'Arc, which they opened in Feriköy in 1896. Ste. Jeanne d'Arc offered education up to the third grade and was at the elementary school level. Those who completed the third grade were transferred to St. Michel in Pera or St. Joseph in Kadıköy, the two Lasallian schools. Until 1936, education continued in this way. In 1931, the primary school departments of foreign schools were closed. For this reason, Pera St. Michel, together with its students, moved to the Ste. Jeanne d'Arc building in Feriköy. In 1936, with the merger of the two schools, the present St. Michel French High School was born. In 1897, the first Muslim student enrolled in the school.

With the proclamation of the republic in 1923, the country quickly entered a period of revolutions. The education revolution was primarily concerned with changing the education system in foreign schools and making them comply with the rules of Tevhid-i Tedrisat and the nation state. In April 1924, St. Michel underwent an inspection. It received various warnings and after planning, it started education in the Republican era.

The selection of teachers, the curriculum and school life followed the educational policies of the Republic. Turkish student enrollment increased. Turkish, History and Geography were made compulsory subjects. Two foreign languages were compulsory. The

reward system, homework system and in-school rules were never compromised. Discipline was a priority. Application for permission from the school was mandatory. Lying, disobeying etiquette, not doing homework, threatening someone, damaging school or other people's property, writing obscene things on school walls, drawing pictures, theft, dishonesty, disobeying teachers and coming late to school without an excuse were completely forbidden.

The school had established a system that carried tradition into the future. It was now a “contemporary tradition”. The school kept up with the times with its newspapers, art festivals, ceramics workshops and radio channels, and with the fields and animal coops in its garden, it continued to instill the principle of “self-sufficiency” that was indispensable for foreign schools in the Ottoman period.

To summarize, St. Michel, and its sister Collège Ste. Jeanne d'Arc had continued their education as two separate schools under the FEC's distinctive Lasallian system until 1936, when the merger took place. Both schools continued their education in accordance with the laws enacted as part of the Ottoman reforms and the educational revolution of the Republic. After a while, in 1936, they joined forces under the name “Saint Michel French High School”. The main reason for St. Michel's past and present success was the quality of education. Michel French High School has continued its education and training without religious discrimination and with its uncompromising principle of equality, without ever closing its doors until today.

FOTOĞRAFLAR⁶⁸

1. Collège Ste. Jeanne d'Arc (Günümüzdeki St. Michel Fransız Lisesi Binası).

⁶⁸ Güncel fotoğraflar yazar tarafından çekilmiş, tarihi fotoğraflar St. Michel arşivindendir.

Gelenekten Geleceğe: Saint Michel Fransız Lisesi

2. St. Michel Fransız Lisesi, 2022.

3. 1925 Ste. Jeanne d'Arc Öğrencileri.

4. Ste. Jeanne d'Arc Ortaokul Diploması (Şahadetname).

5. 1926-1927 Collège St. Michel Öğrencileri ve Frèrelele.

6. 1929 St. Michel Mezunları.

7. 1931 Collège Ste. Jeanne d'Arc Öğrencileri ve Frèrelele.

Gelenekten Geleceğe: Saint Michel Fransız Lisesi

8. 1924-1925 St. Michel Öğrencileri ve Frèreler.

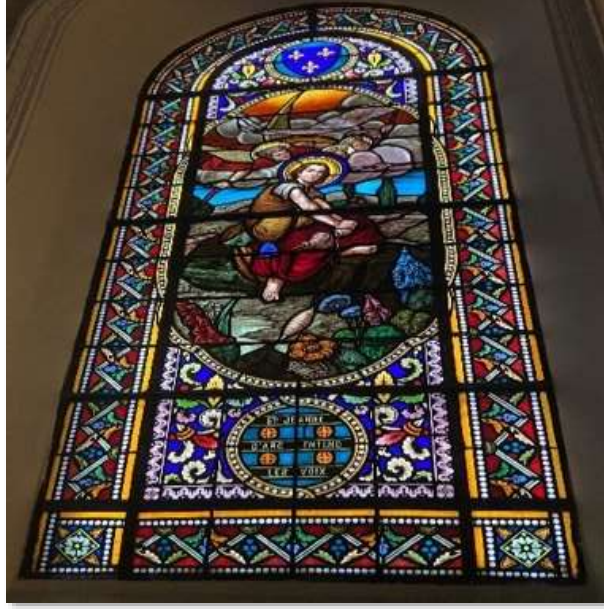
9. Günümüzde Ste. Jeanne D'Arc Etkinlik Salonu (Eski Şapel).

10. Şapel.

11. Şapeldeki Vitraylara Örnek (Ste. Jeanne d'Arc Salonu).

12. Orijinal Zemin Karoları.

